

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1 Προβλήματα στον ορισμό του τουρισμού.....σελ. 4

2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1 Ιστορική Αναδρομή.....σελ. 11

2.2 Ιδιαιτερότητες του τουρισμού.....σελ. 12

2.3 Ο Παγκόσμιος τουρισμός.....σελ.14

3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1 Ο Τουρισμός στην Ελλάδα.....σελ. 15

3.2 Πόσο ανταγωνιστικός είναι ο ελληνικός Τουρισμός.....σελ.21

4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1 Τουρισμός και Ευρωπαϊκή Ένωση

Η σημασία του Τουρισμού για την Ευρώπη.....σελ. 24

4.2 Ευρώπη.....σελ. 24

4.3 Τουρισμός και ενίσχυση της Οικονομικής και Κοινωνικής συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....σελ. 26

4.4 Παρούσα κατάσταση.....σελ.27

4.5 Μια νέα ευρωπαϊκή πολιτική για τον τουρισμό.....σελ. 29

4.6 Ο τουρισμός και η ανανεωμένη στρατηγική της Λισσαβόνας.....σελ.31

4.7 Στρατηγική της ΕΕ.....σελ.34

4.8 Ενσωμάτωση του τουρισμού στις πολιτικές και στα μέτρα της Κοινότητας.....σελ.35

5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5.1 Τουρισμός και περιβάλλον.....σελ. 38

5.2 Αειφόρος Ανάπτυξη και Τουρισμός.....σελ.41

5.3 Επιπτώσεις του Τουρισμού στον τόπο προορισμού...σελ. 42

5.4 Επιπτώσεις του Τουρισμού στους φυσικούς πόρους...σελ.45

5.5 Θετικές επιπτώσεις του Τουρισμού.....σελ.49

5.6 Κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου (EMAS)

Νομικό Πλαίσιο και περιεχόμενο.....σελ.49

5.7 Ατζέντα 21.....σελ.51

6. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6.1 3^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και Τουρισμός.....σελ.54

6.2 Πράσινη Βίβλος και Τουρισμός.....σελ. 56

6.3 Μια νέα ευρωπαϊκή πολιτική για τον τουρισμό.....σελ. 56

6.4 Μέτρα ενοποίησης.....σελ.57

6.5 Προώθηση του αιεφόρου τουρισμού.....σελ.59

6.6 Βελτίωση της κατανόησης του τουρισμού.....σελ.60

6.7 Ανάδειξη της εικόνας του τουρισμού.....σελ.60

6.8 Δεσμεύσεις βάσει του Πρωτοκόλλου του Κιότο.....σελ.61

7. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

**7.1 Προτάσεις για την βελτίωση της ποιότητας του
Τουρισμού.....σελ.62**

7.2 Συμπεράσματα.....σελ.65

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ. 66

Εισαγωγή

Ο τουρισμός αποτελεί δραστηριότητα που σχετίζεται με πολλούς κλάδους της οικονομίας. Απαιτεί τη συμβολή οικονομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και περιβαλλοντικών δεδομένων· γι' αυτό και συχνά περιγράφεται ως εξαιρετικά πολύπλευρος τομέας. Ωστόσο, ο χαρακτηρισμός του ως «βιομηχανία» δεν είναι απόλυτα ορθός, καθώς δεν παράγει συγκεκριμένο προϊόν, ενώ η απόδοσή του δεν είναι (απτά) μετρήσιμη, σε αντίθεση με τη γεωργία (τόνους σιτηρών) ή την ποτοποιία (λίτρα κρασιού). Εξάλλου, δεν υπάρχει κάποια χαρακτηριστική μορφή της συγκεκριμένης «βιομηχανίας», που να είναι κοινή σε ολόκληρο τον πλανήτη. Στη Γαλλία και την Ιταλία, για παράδειγμα, πολλοί τουρίστες προσελκύονται από τα εστιατόρια και τις αγορές, όμως στη Ρωσία δεν ισχύει αυτό. Ακόμα και τα δομικά στοιχεία του τουρισμού, όπως τα καταλύματα και τα μέσα μεταφοράς, ποικίλλουν από χώρα σε χώρα. Στη Μεγάλη Βρετανία, Πολλοί τουρίστες διαμένουν σε «bed and breakfast», δηλαδή απλά δωμάτια με πρωινό σε ιδιωτικές κατοικίες, όμως στην Ταϊλάνδη δεν Παρέχεται αυτή η δυνατότητα. Όσον αφορά στις μεταφορές, στη Δυτική Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες πολλοί τουρίστες χρησιμοποιούν το αυτοκίνητό τους ή λεωφορεία, χάρη στον μεγάλο αριθμό Ι.Χ. και στα αναπτυγμένα οδικά δίκτυα. Αντίθετα, στην Ινδία και την Ινδονησία, οι περισσότεροι τουρίστες ταξιδεύουν αεροπορικώς.

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρήσουμε να δώσουμε έναν σαφή ορισμό του τουρισμού, να μελετήσουμε την πολιτική που κατά καιρούς αναπτύχθηκε τόσο σε εθνικό όσο και σε Ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με αυτό το σημαντικό κομμάτι της ελληνικής οικονομίας, αλλά και να αναλύσουμε τις επιπτώσεις του στο φυσικό μας περιβάλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1. Προβλήματα στον ορισμό του τουρισμού

Εξαιτίας αυτών των προβλημάτων στον ορισμό του τουρισμού, πολλοί συγγραφείς κάνουν λόγο για τουριστικό τομέα αντί για τουριστική βιομηχανία. Ορισμένες φορές οι δύο όροι χρησιμοποιούνται εναλλακτικά.

Ο ορισμός του τουρισμού παρουσιάζει επίμονες και σοβαρές δυσκολίες για τους μελετητές του. Ο άυλος χαρακτήρας της τουριστικής βιομηχανίας καθιστά δύσκολη την εκτίμηση του αντίκτυπού της στην οικονομία, σε αντίθεση με άλλους κλάδους της οικονομίας. Για τη μέτρηση της επίδρασης του τουρισμού έχουν αναπτυχθεί ορισμένες τεχνικές, όμως δεν υπάρχει κοινά αποδεκτός ορισμός τι αποτελεί την τουριστική βιομηχανία. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (World Tourism Organisation) επιχείρησε να δώσει απάντηση στο ερώτημα αυτό με το έντυπο Επίσημη Κλαδική Κατηγοριοποίηση των Τουριστικών Δραστηριοτήτων. Ωστόσο, οι περισσότεροι ακαδημαϊκοί έχουν διατυπώσει δικούς τους ορισμούς του τουρισμού, προκειμένου να εξυπηρετήσουν τους συγκεκριμένους σκοπούς.

Ο ορισμός των Burkat και Medlik(1981):

«Το φαινόμενο εμφανίζεται όταν πραγματοποιούνται προσωρινές επισκέψεις (ή διανυκτερεύσεις) εκτός της μόνιμης κατοικίας, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από τη διεκπεραίωση αμειβόμενων εργασιών στον τόπο επίσκεψης».

Πολλές είναι οι προσπάθειες που έχουν γίνει για να δοθεί ένας επακριβής ορισμός του Τουρισμού. Από τα κύρια χαρακτηριστικά του, πέντε μπορούν να εξακριβωθούν εννοιολογικά και συγκεκριμένα τα εξής:

* Ο τουρισμός είναι αποτέλεσμα μεμονωμένης ή ομαδικής μετακίνησης ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς και η διαμονή τους σε αυτούς επί τουλάχιστον ένα 24ωρο με σκοπό την ικανοποίηση των τουριστικών τους αναγκών.

* Οι διάφορες μορφές του τουρισμού περιλαμβάνουν απαραίτητα δύο βασικά στοιχεία: Το ταξίδι στον τουριστικό προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν, συμπεριλαμβανομένου της διατροφής.

* Το ταξίδι και η διαμονή λαμβάνουν χώρα εκτός του τόπου της μόνιμης διαμονής των ανθρώπων που αποφασίζουν να μετακινηθούν για τουριστικούς λόγους.

* Η μετακίνηση ανθρώπων σε διάφορους τουριστικούς προορισμούς είναι προσωρινού και βραχυχρόνιου χαρακτήρα, που σημαίνει ότι πρόθεσή τους είναι να επιστρέψουν στον τόπο της μόνιμης κατοικίας τους μέσα σε λίγες, μέρες βδομάδες ή μήνες.

* Οι άνθρωποι επισκέπτονται τουριστικούς προορισμούς για τουριστικούς λόγους, δηλαδή για λόγους άλλους από εκείνους της μόνιμης διαμονής τους ή της επαγγελματικής απασχόλησής τους.

Το 1941 οι καθηγητές Hunziker και Krapf του Πανεπιστημίου της Βέρνης υποστήριξαν την άποψη πως ο τουρισμός πρέπει να οριστεί σαν το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σε έναν προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν μη μόνιμων κατοίκων του.

Το 1937 η Επιτροπή Εμπειρογνομόνων της Κοινωνίας των Εθνών σύστησε στις χώρες-μέλη της να υιοθετήσουν έναν ορισμό που χαρακτήριζε τον τουρίστα σαν ένα άτομο που ταξιδεύει για ένα χρονικό διάστημα 24 ωρών ή περισσότερο σε μια χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα.

Δυόμισι δεκαετίες αργότερα, το 1963 η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για Διεθνή Ταξίδια και Τουρισμό, που πραγματοποιήθηκε στη Ρώμη συμφώνησε ο όρος επισκέπτης να περιγράφει κάθε άτομο που επισκέπτεται μία χώρα διαφορετική από εκείνη που διαμένει μόνιμα, για οποιοδήποτε λόγο εκτός από εκείνο της άσκησης ενός επαγγέλματος για το οποίο να αμείβεται με χρηματικούς πόρους της χώρας την οποία επισκέπτεται. Ο ορισμός αυτό καλύπτει δύο κατηγορίες επισκεπτών:

* Τους "τουρίστες": άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτήν τουλάχιστον επί ένα 24ωρο, και των οποίων οι λόγοι επίσκεψης είναι τις περισσότερες φορές διακοπές, επαγγελματικοί, υγείας, σπουδές, συμμετοχή σε αποστολή ή σύσκεψη ή συνέδριο, επίσκεψη φίλων ή συγγενών, θρησκευτικοί και άθληση.

* Τους "εκδρομείς": άτομα που επισκέπτονται μια χώρα και διαμένουν σε αυτή λιγότερο από ένα 24ωρο. Σε αυτούς περιλαμβάνονται οι επιβάτες κρουαζιερόπλοιων, οι επισκέπτες που έρχονται και φεύγουν την ίδια μέρα χωρίς να διανυκτερεύσουν, καθώς επίσης και τα πληρώματα πλοίων, αεροπλάνων κλπ.

Εσωτερικός τουρισμός

Κανένας από αυτούς τους ορισμούς δεν λαμβάνει υπόψη τον εσωτερικό τουρισμό. Τελευταία φορά, το θέμα της υιοθέτησης ενός ορισμού για τον εσωτερικό τουρισμό τέθηκε στην Παγκόσμια Διάσκεψη για τον Τουρισμό που συγκλήθηκε το 1980 στην Μανίλα των Φιλιππίνων από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού, χωρίς όμως θετικό αποτέλεσμα. Σήμερα, κάποιες χώρες έχουν δώσει έναν ορισμό για τον ντόπιο τουρίστα. Οι ΗΠΑ π.χ. ορίζουν σαν τουρίστα που κάνει εσωτερικό τουρισμό οποιοδήποτε άτομο φεύγει από το σπίτι του με σκοπό να επισκεφτεί κάποιο μέρος που απέχει τουλάχιστον 50 μίλια (80,48 χιλιόμετρα) από αυτό για οποιοδήποτε λόγο εκτός της καθημερινής του μετάβασης στην εργασία.

Ο Τουρισμός διακρίνεται σε:

- * Εγχώριο τουρισμό (domestic tourism): ο τουρισμός των κατοίκων μίας χώρας όταν ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής (πχ. ένας Αθηναίος πηγαίνει στην Τρίπολη)
- * Εξερχόμενο τουρισμό (outbound tourism): αφορά στους μόνιμους κατοίκους μίας χώρας οι οποίοι ταξιδεύουν σε μία άλλη χώρα (πχ. ένας Έλληνας που ταξιδεύει στη Γαλλία)
- * Εισερχόμενο τουρισμό (inbound tourism): ο τουρισμός των αλλοδαπών οι οποίοι ταξιδεύουν σε δεδομένη χώρα (πχ. ένας Γάλλος που ταξιδεύει στην Ελλάδα)
- * Διεθνή τουρισμό (international tourism): το σύνολο του εισερχόμενου και του εξερχόμενου τουρισμού.
- * Εσωτερικό τουρισμό (internal tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού
- * Εθνικό τουρισμό: (national tourism): το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού.¹

Παρόλο που τα δομικά στοιχεία της τουριστικής βιομηχανίας διαφέρουν από χώρα σε χώρα, υπάρχουν ορισμένοι τομείς που σαφώς εντάσσονται στην τουριστική δραστηριότητα, όπως είναι οι διανυκτερεύσεις, στις οποίες δεν περιλαμβάνεται μόνο η επίσημη υποδομή, δηλαδή τα ξενοδοχεία, οι ξενώνες κ.λπ., αλλά και τα κάμπινγκ, τα ενοικιαζόμενα δωμάτια και τα bed and breakfast. Ένας ακόμα επιμέρους τομέας του τουρισμού είναι τα ταξιδιωτικά πρακτορεία (travel agencies) και τα τουριστικά γραφεία (tour operators). Τα μέσα μεταφοράς (οι αερογραμμές, τα θαλάσσια μεταφορικά μέσα, τα σιδηροδρομικά μεταφορικά μέσα, τα οδικά μεταφορικά μέσα, τα γραφεία ενοικίασης αυτοκινήτων ή τα πούλμαν) αποτελούν άλλο ένα βασικό στοιχείο του τουριστικού τομέα. Σε ορισμένες χώρες, η παραγωγή και η πώληση παραδοσιακών προϊόντων θεωρείται μια ακόμα δραστηριότητα που σχετίζεται με τον τουρισμό. Εντούτοις, με τους παραπάνω κλάδους συνδέεται κι ένα σημαντικό πρόβλημα: η μέτρηση του βαθμού στον οποίο η απόδοσή τους

---

¹ www.wikipedia.gr

συμβάλει στην τουριστική βιομηχανία. Το πρόβλημα αυτό δυσχεραίνει την προσπάθεια καθορισμού της οικονομικής αξίας του τουρισμού. Για παράδειγμα, σε μια χώρα όπως η Σιγκαπούρη, πολύ υψηλό ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος των τουριστών διατίθεται σε αγορές. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως είναι το νησί Μπαρμπέντος, οι αγορές περιορίζονται σχεδόν αποκλειστικά σε αφορολόγητα προϊόντα.²

Το “ταξίδι” δεν αποτελεί μια πρόσφατη δραστηριότητα του βιομηχανικού πολιτισμού μας. Αυτό ακολούθησε την εξέλιξη και τις μεταβολές τις ανθρωπότητας κατά τη διάρκεια των τελευταίων χιλιετηρίδων.

Στις μέρες μας φαίνεται να έχει αποκτήσει μια διαφορετική μορφή σε σχέση μ’ εκείνη των θρησκευτικών, εμπορικών και πολεμικών μετακινήσεων της αρχαιότητας ή του Μεσαίωνα.

Το “ταξίδι” ενσωματώνεται σε μια ευρύτερη δραστηριότητα, τον τουρισμό, ο οποίος αρχίζει να οριοθετείται εννοιολογικά από τις αρχές του 19ου αιώνα στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Σήμερα ο τουρισμός αποτελεί ένα αυτοδύναμο φαινόμενο, συνώνυμο της κατανάλωσης) και του ελεύθερου χρόνου. Παρουσίασε μια ταχύτατη ανάπτυξη, μια χωρική εξάπλωση και μια Κοινωνική αποδοχή σε παγκόσμιο επίπεδο, ώστε να θεωρείται ένα “μπανάλ” και αναπόσπαστο τμήμα της σύγχρονης καθημερινότητας.

Ο τουρισμός στη μεταπολεμική περίοδο, ειδικά μετά το 1970, αποτελεί έναν από τους δυναμικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της παγκόσμιας οικονομίας. Ο τουρισμός αποτελεί μια οικονομική δραστηριότητα η οποία συμβάλει στην εθνική παραγωγή. Οι δαπάνες των τουριστών (διεθνών και ημεδαπών) δημιουργούν εισοδήματα σ’ όλους εκείνους οι οποίοι εργάζονται στη λειτουργία του τουριστικού τομέα (επιχειρήσεις, εργαζόμενοι κράτος). Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό αυτού του τομέα είναι ότι η λειτουργία του συνδέεται με τη διεθνοποίηση μεγάλου αριθμού παραγωγικών κλάδων καθώς και κλάδων παροχής υπηρεσιών της οικονομίας. Έτσι μπορεί να συμβάλει στην οικονομική ανάπτυξη σε τρία επίπεδα στις τουριστικές περιοχές: δημιουργία

---

² Leonard J. Lickorish – Carson L. Jenkins, *Μια εισαγωγή στον Τουρισμό*, εκ. Κριτική, σελ. 9- 11

εισοδημάτων, θέσεων απασχόλησης, φορολογικών εσόδων. Επιπλέον διευρύνει την παραγωγική βάση αυτών των περιοχών και επιπλέον επηρεάζει και την ανάπτυξη και άλλων κλάδων της τοπικής οικονομίας (Γεωργία, Εμπόριο, Οικοδομή κ.λπ.).

Η τουριστική ανάπτυξη περιορίστηκε για μια περίοδο σε συγκεκριμένο αριθμό —κυρίως αναπτυγμένων— χωρών του κόσμου. Μετά τη δεκαετία του '70, όμως, υπήρξε ραγδαία γεωγραφική εξάπλωση της τουριστικής ανάπτυξης σε πολλές χώρες και περιοχές του κόσμου. Πρώτο αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης ήταν να αναδειχτεί ο τουρισμός σε κύριο ή και μόνο πόλο ανάπτυξης μιας μεγάλης ομάδας αναπτυσσόμενων χωρών του κόσμου. Δεύτερο αποτέλεσμα ήταν η συνειδητοποίηση της ανάγκης για εξειδίκευση των σχεδίων ανάπτυξης, ώστε να ανταποκρίνονται στις διαφορετικές περιοχές (π.χ. αστικό Κέντρο, νησί, ορεινή περιοχή, παραθαλάσσια περιοχή, χώρα του Τρίτου Κόσμου κ.λπ.). Τρίτο αποτέλεσμα ήταν η ανάδειξη της τοπικής συμμετοχής (μέσω οργανώσεων, θεσμών ή φορέων) σε βασική παράμετρο στη σχεδίαση της τουριστικής ανάπτυξης. Τέταρτο αποτέλεσμα, τέλος, ήταν η εμπλοκή (θεσμική και οικονομική) στις διαδικασίες της τουριστικής ανάπτυξης υπερεθνικών φορέων και οργανισμών που συνέβαλαν αποφασιστικά στην προώθηση της αντίληψης ότι ο σχεδιασμός και η διαχείριση αποτελούν καθοριστικές παραμέτρους ενός πετυχημένου προγράμματος ανάπτυξης του τουρισμού σε τοπικό επίπεδο.

Η δυναμική της πορείας ανάπτυξης του τουρισμού προκύπτει από τα ακόλουθα στοιχεία (WTO, 1992, σσ. 176-177, WTO, 1993, σσ. 3-8, World Travel and Tourism, 1992):

- Τη σταθερή αύξηση των ρυθμών ανάπτυξης των κυριότερων δεικτών του (αφίξεις, εισπράξεις) στην περίοδο 1950-1995, παρά τις σημαντικές κοινωνικές ανακατατάξεις σε παγκόσμιο επίπεδο και την οικονομική κρίση του πληθυσμού των αναπτυγμένων χωρών, που αναμένεται να ενισχύσουν περισσότερο την κατανάλωση τουριστικών προϊόντων τα επόμενα χρόνια: αύξηση του μέσου όρου ζωής, δυναμικότερη παρουσία των ατόμων τρίτης ηλικίας στον

τουρισμό, περισσότερες εργαζόμενες γυναίκες, καλύτερη πληροφόρηση και εκπαίδευση, μείωση των ωρών εργασίας, αύξηση του αριθμού των εβδομάδων αδείας με αποδοχές.

- Την ιδιαίτερη «ευρωπαϊκή διάσταση της τουριστικής ανάπτυξης, εφόσον υπολογίζεται ότι το 64% του παγκόσμιου τουρισμού και το 75% της παγκόσμιας τουριστικής δαπάνης ενεργοποιείται στην ΕΕ (Williams A., Shaw G., 1994, σ. 301).

- Τη δυνατότητα που εμφανίζει ο τουριστικός τομέας να «παράγει» νέους προορισμούς, αλλά και να κατασκευάζει ειδικά «τουριστικά προϊόντα» (Eysartel A. M. - Rochette B., 1992), με αποτέλεσμα, αφενός να προσελκύει όλο και περισσότερες ομάδες καταναλωτών τουριστών, και αφετέρου να επιτρέπει την εμπλοκή όλο και μεγαλύτερου αριθμού χωρών και περιφερειών του κόσμου στις διαδικασίες της τουριστικής ανάπτυξης.

Η δυναμική πορεία του τουρισμού οδήγησε στη διαμόρφωση πολλών και διαφορετικών προτύπων τουριστικής ανάπτυξης στον κόσμο ως αποτέλεσμα των παραμέτρων που διαμορφώνουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2. 1 Ιστορική αναδρομή

Ο τουρισμός, παρ' όλο που στηρίχτηκε από την αρχαιότητα έως σήμερα στον ελεύθερο χρόνο και τη μετακίνηση, εντούτοις παρουσίασε διαχρονικά μια μορφολογική εξέλιξη και μια διευρυνόμενη χωρικά διάρθρωση.

Παρά το σημαντικό ρόλο τον οποίο επιτελεί ο τουρισμός προς την κατεύθυνση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν διαθέτει, στα πλαίσια των Συνθηκών (Συνθήκη της Ρώμης, Λευκή Βίβλος, Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη), νομοθετική διάταξη που να αφορά στον τουρισμό. Συνεπώς, κάθε φορά που η Ευρωπαϊκή Ένωση, επιθυμεί να ασκήσει νομοθετική δραστηριότητα σε επίπεδο δευτερογενούς κοινοτικού δικαίου, για να λάβει μέτρα στον τομέα του τουρισμού, δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιήσει ως νομική βάση, ορισμένη διάταξη των Συνθηκών. Έτσι, τόσο κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1980, οπότε και ξεκινά η σχετική νομοθετική δραστηριότητα της Κοινότητας³, όσο και κατά τις αρχές του 1990, καταφεύγει στη χρήση του άρθρου 235⁴ Σ.Ε.Ο.Κ. (μετέπειτα Σ.Ε.Κ.). Αναγνωρίζουν δηλαδή τα κοινοτικά νομοθετικά όργανα το κενό που υπάρχει στις Συνθήκες, στον τομέα του τουρισμού, και προσπαθούν να το καλύψουν δια του παραγώγου κοινοτικού δικαίου, στηριζόμενα στο άρθρ. 235 Σ.Ε.Κ., το οποίο όμως, απαιτεί ομοφωνία για τη λήψη αποφάσεων. Η ομοφωνία επιτυγχάνεται δύσκολα ή πολλές φορές δεν επιτυγχάνεται, μεταξύ των κρατών μελών, γιατί ο τουρισμός έχει διαφορετική βαρύτητα στις προτεραιότητες των οικονομιών τους. Ο βιομηχανικός Βορράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης αδιαφορεί για την ανάληψη δράσεων υπέρ του τουρισμού και είναι αντίθετος σε οποιαδήποτε κοινοτική ενέργεια στήριξής του. Υποστηρίζει ότι για τον τουρισμό είναι υπεύθυνα τα κράτη μέλη να αναλάβουν και να

³ Το οργανωτικό πλαίσιο του Τουρισμού- κοινοτική διάσταση και ελληνική νομοθεσία, κείμενα έρευνας 4, Κ.Δ.Ε.Ο.Δ., Μούτσιος- Ευαγγελινός-Αναγνωστόπουλος, Θεσσαλονίκη 1990, σελ. 14

⁴ Άρθρο 235: «Αν ενέργεια της Κοινότητας θεωρείται αναγκαία για την πραγματοποίηση ενός από τους στόχους της στο πλαίσιο της κοινής αγοράς και δεν προβλέπονται από την παρούσα Συνθήκη οι προς το σκοπό αυτόν απαιτούμενες εξουσίες, το Συμβούλιο, προτάσσει της Επιτροπής και κατόπιν διαβουλεύσεων με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θεσπίζει ομοφώνως τις κατάλληλες διατάξεις».

χρηματοδοτήσουν από εθνικούς πόρους σχετικές δράσεις στήριξης. Δεν έχουν βέβαια, την ίδια θέση για κοινοτική χρηματοδότηση δράσεων π.χ. της βιομηχανίας ή της έρευνας και τεχνολογίας, όπου εκδηλώνουν άμεσο και έντονο ενδιαφέρον.

Η Ευρωπαϊκή ένωση με τη Συνθήκη του Μάαστριχ αναγνωρίζει στην Επιτροπή την ευχέρεια να λαμβάνει μέτρα για τον τομέα του τουρισμού (άρθ. 3τ). Επιπλέον, στη δήλωση αριθ. 1 προβλέπεται ότι το θέμα της εισαγωγής, σχετικού με τον τουρισμό, τίτλου στη συνθήκη, θα εξεταζόταν από τη διάσκεψη των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των Κ-Μ η οποία θα συγκαλούταν το 1996, με βάση έκθεση που η Επιτροπή θα υποβάλει στο Συμβούλιο.

Η σημαντική αυτή καινοτομία ήταν απόδειξη της συνειδητοποίησης τριών παραγόντων. Πρώτον, της οικονομικής σημασίας των τουριστικών δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη και την απασχόληση της Ένωσης. Δεύτερον, της συμβατότητας μεταξύ της τήρησης της αρχής της επικουρικότητας και της χρησιμότητας μιας δράσης σε κοινοτικό επίπεδο στον τομέα αυτό που δεν υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας. Τρίτον, της αναγκαίας επίτευξης συνοχής και συνάφειας των ενεργειών σε τρεις τομείς που συνδέονται μεταξύ τους, όπως είναι αυτοί του τουρισμού, του καταναλωτή και της φυσικής κληρονομιάς.

Στη Συνθήκη του Άμστερνταμ ο τομέας του τουρισμού εμφανίζεται και πάλι με την ίδια μορφή, δηλαδή ασαφώς όσον αφορά τις αρμοδιότητες της Επιτροπής, όπως και στη Συνθήκη του Μάαστριχ.

2.2 Ιδιαιτερότητες του τουρισμού

Ο τουρισμός είναι τομέας παροχής υπηρεσιών, με εξαιρετικά περίπλοκο προϊόν το οποίο εξαρτάται από μια υπερβολικά κατακερματισμένη προσφορά. Οι φορείς κάθε κρίκου της αλυσίδας (ταξιδιωτικά γραφεία, διοργανωτές ταξιδιών, μεταφορείς, ξενοδοχεία, εστιατόρια κ.ά.) προτείνουν, έκαστος, ένα στοιχείο του συνολικού προϊόντος. Οι συνιστώσες αυτές καθορίζουν, από κοινού, την εμπειρία του τουρίστα και την εκ μέρους του αξιολόγηση της ποιότητας των

υπηρεσιών. Ο τουριστικός προορισμός είναι ο κύριος τόπος κατανάλωσης των εν λόγω υπηρεσιών και, κατά συνέπεια, ο τόπος εγκατάστασης και δραστηριοποίησης των τουριστικών επιχειρήσεων. Ο τουρίστας συνδέει το προϊόν τόσο με τις επιχειρήσεις που του το παρέχουν όσο και με τον προορισμό που επισκέπτεται.

Εφόσον το μεγαλύτερο ποσοστό της τουριστικής δραστηριότητας δεν ικανοποιεί κάποια ζωτική ανάγκη, η συμπεριφορά του τουρίστα είναι ιδιαίτερα εύθραυστη, υποκείμενη σε ψυχολογικές και κοινωνικές επιρροές, προσωπικές ευαισθησίες και βραχυπρόθεσμες αντιδράσεις. Ακόμη κι αν αλλοιωθεί ένας μόνο κρίκος, θα επηρεαστεί ολόκληρη η τουριστική αλυσίδα! Οι πρόσφατες τρομοκρατικές επιθέσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες και, παλαιότερα, η επιδημία του αφθώδους πυρετού ή οι πετρελαιοκηλίδες που έπληξαν τις ευρωπαϊκές ακτές αποτυπώνουν έντονα την εν λόγω κατάσταση.

Το τουριστικό προϊόν χαρακτηρίζεται από εξαιρετική πολυμορφία. Οι φυσικοί και πολιτιστικοί πόροι, οι υποδομές υποδοχής και επικοινωνίας, καθώς και η στέγαση και σίτιση συνιστούν τις βασικές πηγές εσόδων ενός τουριστικού προορισμού. Ο συνδυασμός των τοπικών τουριστικών πόρων και των παρεχόμενων υπηρεσιών κατατάσσει τον εκάστοτε προορισμό σε μια συγκεκριμένη μορφή τουρισμού, όπως, π.χ., παράκτιος ή ορεινός, αθλητικός ή θρησκευτικός, ιαματικός ή γαστρονομικός και, ασφαλώς, επιχειρηματικός τουρισμός.

Επιπροσθέτως, οι κάθετες αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των τουριστικών επιχειρήσεων είναι εντονότερες σε σχέση με την πλειονότητα των άλλων τομέων της οικονομίας.

Από αυτές τις αλληλεξαρτήσεις, που παρατηρούνται και σε παγκόσμια κλίμακα, προκύπτουν ενίοτε πολύπλοκες δομές και τάσεις στις εμπορικές σχέσεις.

Εκτός από τις επιχειρήσεις και τους φορείς εκπροσώπησής τους, σημαντικοί παράγοντες αναδεικνύονται οι προορισμοί, με τις διάφορες δραστηριότητές τους που συγκεράζουν δημόσια και ιδιωτικά συμφέροντα. Λόγω της ποικιλομορφίας του και της κατακερματισμένης φύσης των συστατικών στοιχείων του, ο τουρισμός στερείται σαφούς τομεακής ταυτότητας. Σε τούτο

οφείλεται, εν μέρει, η ελλιπής προβολή του σε πολιτικό επίπεδο και η, εν πάση περιπτώσει, ανεπαρκής αξιοποίηση της οικονομικής και κοινωνικής σημασίας του.⁵

2.3 Ο Παγκόσμιος τουρισμός

Αν και αμφίσημος, ο όρος παγκοσμιοποίηση του τουρισμού χρησιμοποιείται συχνά. Κανονικά θα έπρεπε να αναφέρεται όχι μόνο στο μέγεθος της τουριστικής δραστηριότητας, αλλά και στην κατανομή της. Στις μέρες μας, οι τουρίστες δεν ταξιδεύουν αποκλειστικά προς παραδοσιακούς προορισμούς στον παγκόσμιο χάρτη τουρισμού εμφανίζονται πολλές χώρες με νέους τουριστικούς προορισμούς. Ο εσωτερικός τουρισμός στην Ασιατική ήπειρο έχει αρχίσει να αναπτύσσεται, ενώ έχουν εμφανιστεί και «νέοι» προορισμοί, όπως Το Βιετνάμ, το Λάος και η Καμπότζη. Στη Μαύρη Ήπειρο, Οι πολιτικές αλλαγές στη Νότιο Αφρική συνετέλεσαν στην αύξηση της τουριστικής Κίνησης. Με τον τερματισμό του εμφυλίου πολέμου, χώρες όπως η Μοζαμβίκη και η Αγκόλα μπορεί να γίνουν σημαντικοί τουριστικοί προορισμοί στο μέλλον.

Αυτή η παγκοσμιοποίηση δεν διαφέρει σε σχέση με τις παλαιότερες τάσεις ανάπτυξης του τουρισμού. Σήμερα, διαφορετικές ομάδες ανθρώπων ταξιδεύουν διασχίζοντας μεγαλύτερες αποστάσεις. Όσο οι άνθρωποι εξοικειώνονται με τον τουρισμό, το ταξιδιωτικό εμπόριο προσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες τους. Η ασφάλεια, η άνεση και η σιγουριά αποτελούν και σήμερα αναγκαίες προϋποθέσεις κάθε ταξιδιού. Στην Ευρώπη, η Οδηγία για τα Οργανωμένα Ταξίδια (Package Tour Directive) της Ευρωπαϊκής Ένωσης προσπάθησε να βελτιώσει τις συνθήκες των ταξιδιών και της αγοράς τουριστικών πακέτων, προκειμένου να εξασφαλίσει την παροχή των ποιοτικών στάνταρ, που υπόσχονταν οι χώρες υποδοχής των τουριστών. Το παγκόσμιο ενδιαφέρον για την ποιότητα και την προστασία του περιβάλλοντος αρχίζει να επηρεάζει και τους επιχειρηματίες του τουρισμού, ως προς την επιλογή των συνεργατών τους και τις συνθήκες που αναμένουν οι τουρίστες στον προορισμό τους. Το μάνατζμεντ της χώρας προορισμού εξελίσσεται σε εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα στην τουριστική βιομηχανία.

---

⁵ Ηγουμενάκης Γ. Νίκος, 2000, *Τουρισμός και Ανάπτυξη*, εκ. Interbooks

Στην Ευρώπη η αύξηση του αριθμού των πολιτών τρίτης ηλικίας αποτελεί πηγή ώριμων τουριστών που διαθέτουν ελεύθερο χρόνο και χρήματα για τα ξίδια. Οι τουρίστες της Τρίτης ηλικίας, όπως αποκαλούνται, έχουν αναχθεί σε σημαντικό τμήμα της διεθνούς τουριστικής ζήτησης και αναμένεται να διατηρήσουν το ρόλο αυτό. Καθώς στην πλειοψηφία τους έχουν συνταξιοδοτηθεί, κι επομένως έχουν την επιλογή του χρόνου διεξαγωγής του ταξιδιού, μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση του προβλήματος της εποχικότητας για ορισμένους προορισμούς.

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των μεγάλων ταξιδιωτικών πρακτορείων για μακρινούς προορισμούς αποτελεί ένα ακόμα δείγμα των αλλαγών που γίνονται στην τουριστική βιομηχανία. Τα πρακτορεία αυτά επεκτείνονται σε μερίδιο της αγοράς που παλαιότερα απασχολούσαν μικρά, εξειδικευμένα τουριστικά γραφεία, ενώ και οι αεροπορικές εταιρίες πλέον προσφέρουν υπηρεσίες στον τομέα των διακοπών.⁶

Αριθμός ξένων τουριστών το 2002, 2003 και 2004⁷

Κατάταξη (2004)	Έθνος	Εκατομμύρια τουριστών το 2002	Εκατομμύρια τουριστών το 2003	Εκατομμύρια τουριστών το 2004	Διαφορά 01-02	Διαφορά 02-03	Διαφορ 03-04
1η	Γαλλία	77	75.0	75.1	+ 2,4%	-2,6%	0,1%
2η	Ισπανία	52.3	52.5	53.6	+ 4,5%	+ 0,3%	3,4%
3η	Ηνωμένες Πολιτείες	41.9	40.4	46.1	-6,7%	-3,6%	11,8%
4η	Κίνα	36.8	33.0	41.8	+ 11%	-10,3%	26,7%
5η	Ιταλία	39.8	39.6	37.1	+ 0,6%	-0,5%	-6,4%
6η	Ηνωμένο Βασίλειο	24.2	24.8	27.7	+ 5,9%	+ 2,6%	12,1%
7η	Χογκ Κονγκ (Κίνα)	;	15.5	21.8	; %	-6,2%	40,4%
8η	Μεξικό	19.7	18.7	20.6	+ 4,6%	-4,9%	10,5%
9η	Γερμανία	18.0	18.4	20.1	+ 0,6%	+ 0,4%	9,5%
10η	Αυστρία	18.6	19.1	19.4	+ 2,4%	+ 2,6%	1,5%

⁶ Leonard J. Lickorish- Carson L. Jenkins *Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό*, εκ. Κριτική, σελ. 14-15, 2004

⁷ World Tourism Organization

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1 Ο Τουρισμός στην Ελλάδα

Η βιομηχανία του τουρισμού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ελληνική οικονομία, καθώς αποτελεί έναν από τους βασικούς οικονομικούς της πόρους και απασχολεί ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού της. Το 2004 ψηφίστηκε σχετικός αναπτυξιακός νόμος που παρατίθεται στη συνέχεια.

Περίληψη Αναπτυξιακού Νόμου 3299/04

Αναπτυξιακός Νόμος 3299/04

Ο Αναπτυξιακός Νόμος 3299/2004 ψηφίστηκε με σκοπό την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην ελληνική επικράτεια, παρέχοντας κίνητρα ιδιωτικών επενδύσεων για την οικονομική ανάπτυξη και την περιφερειακή σύγκλιση.

Ο Αναπτυξιακός Νόμος παρέχει εναλλακτικά (όχι ταυτόχρονα) στα επενδυτικά σχέδια τις παρακάτω ενισχύσεις:

- Παροχή επιχορήγησης από το ελληνικό Δημόσιο ή επιδότηση χρηματοδοτικής μίσθωσης (Leasing).
- Φορολογική απαλλαγή από την καταβολή του φόρου εισοδήματος μη διανεμομένων κερδών.
- Επιδότηση κόστους δημιουργούμενων θέσεων εργασίας για 2 χρόνια.

Ο αναπτυξιακός νόμος παρέχει τη δυνατότητα συνδυασμού των παραπάνω ειδών ενισχύσεων, υπαγόμενα σε ειδικά καθεστώτα ενισχύσεων.

Επιλέξιμοι Φορείς

Επιλέξιμες θεωρούνται υφιστάμενες (παλιές και νέες) ή υπό σύσταση επιχειρήσεις, που πρόκειται να υλοποιήσουν ένα από τα επιλέξιμα επενδυτικά σχέδια που αναφέρονται στον παρακάτω πίνακα.

Διευκρινίζεται ότι τα διάφορα επενδυτικά σχέδια διακρίνονται σε 2 κατηγορίες ανάλογα με τον τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Στον τομέα των τουριστικών επιχειρήσεων προβλέπεται:

Εκσυγχρονισμός / δημιουργία συμπληρωματικών εγκαταστάσεων ξενοδοχειακών μονάδων τουλάχιστον 2* πρώην Γ τάξης.

Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός ξενοδοχείων τουλάχιστον 3*

Εκσυγχρονισμός ξενοδοχειακών μονάδων κατώτερης κατηγορίας των 2* πρώην Γ τάξης σε διατηρητέα ή παραδοσιακά κτίρια εφόσον με τον εκσυγχρονισμό τους αναβαθμίζονται τουλάχιστον σε κατηγορία 2* πρώην Γ τάξης.

Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός θεματικών πάρκων που παρέχουν ολοκληρωμένης μορφής υποδομές τουρισμού.

Μετατροπή διατηρητέων κτιρίων σε ξενοδοχεία 2*.

Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός αυτοκινητοδρομιών.

Εκσυγχρονισμός camping τουλάχιστον Γ' κατηγορίας.

Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός κέντρων τουρισμού υγείας, αθλητικού τουρισμού, θαλασσοθεραπείας, γηπέδων γκολφ, ιαματικών πηγών, χιονοδρομικών, συνεδριακών κέντρων.

Ίδρυση, επέκταση, εκσυγχρονισμός μαρίνων.

Τα τελευταία έτη η τουριστική κίνηση στην Ελλάδα αυξάνεται συνεχώς. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΤΕΠ (Ινστιτούτο Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων), από απόψεως αριθμού αφίξεων η τρέχουσα τουριστική περίοδος είχε ικανοποιητική επίδοση. Με βάση τα μέχρι τον παρελθόντα Σεπτέμβριο δεδομένα, ο συνολικός ρυθμός αφίξεων αλλοδαπών τουριστών με όλα τα μέσα συγκοινωνίας εκτιμάται ότι θα κυμανθεί στο διάστημα 5,5%-

6,0%. Ωστόσο, σε όρους συναλλαγματικών εισπράξεων, αλλά και από άλλων απόψεων, οι εξελίξεις αφήνουν μια κάπως πικρή γεύση.

A. Ο αριθμός των αφίξεων μπορεί *prima facie* να είναι ικανοποιητικός, σε συγκριτικούς όμως όρους τόσο σε σχέση με τις ανταγωνίστριες χώρες, όσο και σε σχέση με την επίδοση του παγκόσμιου τουρισμού, είναι απλώς ανεκτός. Ο μεν ρυθμός αυξήσεως του παγκόσμιου τουρισμού αναθεωρήθηκε πρόσφατα από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (ΠΟΤ) σε 6%, αντί αρχικής προβλέψεως 4,0%, οι δε κύριες ανταγωνίστριες χώρες πραγματοποίησαν αφίξεις υψηλότερες του 6%. Εξάλλου, η επίδοση της Ευρώπης εκτιμάται σε 5,8%, με όλες τις άλλες μείζονες περιοχές να κινούνται με ρυθμούς υψηλότερους του 6% (με εξαίρεση την Αμερική). Ομοίως, οι χώρες της Ν. Ευρώπης και οι Μεσογειακές, που είναι και οι κύριες ανταγωνίστριες της Ελλάδος στον τουριστικό τομέα, προβλέπεται να επιτύχουν συνολικά ρυθμό 8,3%!

B. Ο ασυνήθης, σε σύγκριση με τις αφίξεις, χαμηλός ρυθμός αυξήσεως των συναλλαγματικών εισπράξεων, πιθανότατα εκφράζει διαρθρωτική μεταβολή και χρήζει διερευνήσεως ως προς τα αίτιά του.

Γ. Ο ρόλος της μεταβολής της συνθέσεως των αλλοδαπών τουριστών από απόψεως προελεύσεως.

Δ. Φαίνεται να διαμορφώνεται τάση, ελπίζομε προσωρινή, πολωτικής εξελίξεως στη διάρθρωση των προορισμών. Περιφερειακώς έχει γίνει διακριτή η αυξανόμενη προτίμηση των δύο μεγάλων αστικών τουριστικών προορισμών, η περιθωριοποίηση μεγάλου και "προσφιλούς" κατά το παρελθόν προορισμού (Ιόνια Νησιά) αλλά και υστέρηση των δύο μεγάλων περιφερειακών προορισμών (Κρήτη, Δωδεκάνησος).⁸

Πίνακας 1 Αφίξεις Αλλοδαπών Τουριστών Αεροπορικώς Ιανουάριος -Σεπτέμβριος					
	2004	2005	2006	2007	% μεταβολή

⁸ www.itep.gr

					2005/04	2006/05	2007/06
Θεσσαλονίκη* Καβάλα (Β. Ελλάς)	902.131 91.681 993.812	936.391 78.038 1.014.429	965.919 89.353 1.055.272	1.045.211 97.077 1.142.288	3,8 - 14,9 2,1	3,2 14,5 4,0	8,2 8,6 8,2
Ηράκλειο* Χανιά (Κρήτη)	1.698.400 489.908 2.188.308	1.818.475 509.488 2.327.963	1.966.411 612.189 2.578.600	1.991.853 640.911 2.632.764	7,1 4,0 6,4	8,1 20,2 10,8	1,3 4,7 2,1
Ρόδος Κως (Δωδεκάνησος)	1.065.993 575.457 1.641.450	1.109.442 559.526 1.668.968	1.228.760 610.483 1.839.243	1.289.356 635.572 1.924.928	4,1 - 2,8 1,7	10,8 9,1 10,2	4,9 4,1 4,7
Κέρκυρα Κεφαλονιά Ζάκυνθος Άκτιο (Ιόνια Νησιά)	775.912 146.136 489.072 131.234 1.542.354	797.831 132.700 474.081 134.377 1.538.989	817.286 151.855 481.154 130.783 1.581.078	804.942 151.805 450.188 145.041 1.551.976	2,8 - 9,2 - 3,1 2,4 -0,2	2,4 14,4 1,5 -2,7 2,7	-1,5 0,0 - 6,4 10,9 -1,8
Μυτιλήνη Χίος Σάμος (Β. Αιγαίο)	67.796 15.123 115.098 198.017	64.440 12.844 108.412 185.696	66.915 14.958 125.234 207.107	75.489 12.892 141.949 230.330	-5,0 - 15,1 - 5,8 - 6,2	3,8 16,5 15,5 11,5	12,8 - 13,8 13,3 11,2
ΣΥΝΟΛΟ	6.563.941	6.736.045	7.261.300	7.482.286	2,6	7,8	3,0
ΑΘΗΝΑ*	3.325.164	3.627.997	3.778.546	4.141.074	9,1	4,1	9,6
ΣΥΝΟΛΟ (Με Αθήνα)	9.889.105	10.364.042	11.039.846	11.623.360	4,8	6,5	5,3

*Συνολικές πτήσεις Εξωτερικού

Πηγή: Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας

Αν θελήσουμε να συγκρίνουμε την αντίστοιχη έκθεση του Ινστιτούτου Τουριστικών Ερευνών και Προβλέψεων την πρώτη Δεκεμβρίου 2004 θα βλέπαμε ότι η πορεία του τουρισμού τέσσερα χρόνια πριν παρουσίαζε μια λιγότερο ξεκάθαρη και όχι τόσο ενθαρρυντική εικόνα. Συγκεκριμένα η έκθεση του ΙΤΕΠ αναφέρει:

“Η οξεία ασυνέπεια που χαρακτηρίζει τις τουριστικές συναλλαγματικές εισπράξεις, τις αφίξεις αλλά και τις διανυκτερεύσεις (βάσει πληροφοριών το τελευταίο) δεν επιτρέπουν διαμόρφωση σωστής εικόνας για την πορεία του αλλοδαπού τουρισμού στην χώρα μας κατά το τρέχον έτος. Η μείωση των φυσικών εισροών ίσως να εξουδετερώθηκε εν μέρει από τις χρηματικές ροές – λόγω και Ολυμπιακών Αγώνων – ώστε να δικαιολογείται το συμπέρασμα περί μη μείωσης της τουριστικής δραστηριότητας υπό τα επίπεδα του 2003.

Η εξέλιξη αυτή είναι άκρως δυσμενής, διότι αίρει κάθε αιτίαση περί προσωρινότητας του φαινομένου, εξαιτίας υπαρχόντων δυσμενών εξωγενών

παραγόντων και υπογραμμίζει ότι το διαρθρωτικό πρόβλημα, για το οποίο είχαν γίνει επισημάνσεις από το ΙΤΕΠ κατά τα παρελθόντα έτη, ριζώνει όλο και βαθύτερα. Πάντως, θεωρούμε την κατάσταση αναστρέψιμη, διότι η οπισθοδρόμηση οφείλεται αποκλειστικά στα ανθρωπογενή στοιχεία που συνθέτουν το τουριστικό προϊόν, είτε συμπεριφορά λέγεται αυτό, είτε τιμές, είτε ποικιλία τουριστικού προϊόντος, είτε ποιότητα κ.τ.λ. Είναι γεγονός ότι μέσω μιας πρωτοφανούς εξάρσεως της παγκόσμιας τουριστικής δραστηριότητας (+12%), η Ευρώπη, ως προορισμός, υστέρησε έναντι όλων των μειζόνων προορισμών με ρυθμό αυξήσεως της τάξεως του 6%. Η Νότια και Μεσογειακή Ευρώπη πραγματοποίησε αντιστοίχως ρυθμό αυξήσεως 4%, με την Ελλάδα υστερούσα όλων των προορισμών της περιοχής. Σημειώνεται η κατά 29% αύξηση του τουρισμού στην Τουρκία, με συνέπεια αύξηση του ΑΕΠ κατά 12-13%! Πρέπει, εν προκειμένω, να υπογραμμισθεί, ότι τα περιπλεονεκτήματος ανταγωνιστικότητας της Τουρκίας λόγω τιμών υπερτονίζονται. Πάντοτε το τουριστικό προϊόν της Τουρκίας ήταν φθηνότερο. Λόγω υπερτιμήσεως του ευρώ, ασφαλώς, έγινε ακόμη φθηνότερο. Ωστόσο, η μεγάλη και διαρκούσα οπισθοδρόμηση του ελληνικού τουρισμού, ως κύρια αίτια έχει την πολυδιάστατη κρατική αδιαφορία και μάλιστα σε περίοδο αναπτύξεως ανταγωνιστικών περιοχών με παρόμοιο τουριστικό προϊόν.

Το διεθνές περιβάλλον, το γε νυν έχον, προβλέπεται πρόσφορο για την συνέχιση της παγκόσμιας τουριστικής αναπτύξεως με υψηλό ρυθμό, αν και αρκετά χαμηλότερο του 12%, που επετεύχθη κατά το τρέχον έτος. Οι υπερπόντιες προελεύσεις, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Κίνα, προβλέπεται να κάμουν κατά το προσεχές έτος αισθητή την παρουσία τους στην ευρωπαϊκή τουριστική σκηνή για διαφορετικούς λόγους εκάστη. Δια τα καθ' ημάς, είναι δύσκολο για ένα μελετητή να έχει, έστω και επιφυλάξεις, για την πορεία του αλλοδαπού τουρισμού, βραχυπροθέσμως τουλάχιστον. Εν πρώτοις, η προβολή της χώρας σε γενικούς όρους, που έγινε με την ευκαιρία των Ολυμπιακών Αγώνων, είναι εύλογο να έχει διεγείρει τουριστικές ορέξεις ανθρώπων που δεν έτυχε να έχουν επισκεφθεί την Ελλάδα. Δεύτερον, η διακηρυχθείσα πρόθεση-απόφαση της Κυβερνήσεως να βγει επιθετικά στην διεθνή αγορά προβολής και

διαφημίσεως είναι απίθανο να είναι χωρίς ορατό θετικό αποτέλεσμα. Τρίτον, η διατήρηση του οικονομικού περιβάλλοντος των χωρών προελεύσεως σε θετική τροχιά αποτελεί ευνοϊκό συγκυριακό παράγοντα. Τέταρτον, η αναβάθμιση της περιοχής της πρωτεύουσας, στον υψηλό βαθμό που έχει γίνει, σε έκταση και αισθητική, έχει ασφαλώς αυξήσει την ελκυστικότητά της. Πέμπτον, δεν είναι παράλογο να δεχθεί κανείς και κάποιο είδος ανακάμψεως, βραχυπροθέσμου φύσεως, από την συσσώρευση επιθυμιών τακτικών επισκεπτών της χώρας. Πολλά, βεβαίως, θα κριθούν από την αποτελεσματικότητα με την οποία θα γίνει η χρησιμοποίηση των πόρων που έχει προγραμματισθεί να διατεθούν για την προβολή και διαφήμιση της τουριστικής Ελλάδος. Η διάθεση πόρων, οσοδήποτε γενναιόδωρη και αν είναι, έχει μικρό αποτέλεσμα αν δεν σχεδιασθεί σωστά ως προς τα μηνύματα και ως προς τα μέσα μεταδόσεως των μηνυμάτων, αλλά και ως προς τις χώρες που θα διατεθούν. Σημαντική θα είναι και η συμβολή της άρσης των εμποδίων που υπάρχουν εξαιτίας της Visa Schengen και εκτρέπουν τουρίστες από παραδοσιακά φιλικές χώρες προς άλλους μεσογειακούς προορισμούς. Τυχούσα μείζων υπερτίμηση του δολαρίου θα αποτελέσει μάνα εξ ουρανού.

Τα ανωτέρω υπογραμμίζουν την ύπαρξη δυνατοτήτων που είναι εφικτό να αξιοποιηθούν, έστω βραχυπροθέσμως. Η διατηρησιμότητα αυτών αποτελεί χωριστό πρόβλημα. Η πρόβλεψη του ΙΤΕΠ είναι οπωσδήποτε θετική.⁹

3.2 Πόσο ανταγωνιστικός είναι ο Ελληνικός Τουρισμός

Επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης μετά τη σημαντική ανάκαμψη που κατεγράφη ύστερα από τους Ολυμπιακούς Αγώνες, απώλειες στα μερίδια αγοράς του στις παραδοσιακές αγορές προέλευσης επισκεπτών, αλλά και αξιοσημείωτη αύξηση στα αντίστοιχα μερίδια αγοράς στις υπερπόντιες αγορές – η οποία, ωστόσο, δεν αντισταθμίζει τις απώλειες των παραδοσιακών αγορών, παρουσιάζει ο Ελληνικός Τουρισμός, σύμφωνα με **μελέτη της GBR Consulting**, που παρουσιάστηκε στο πλαίσιο εκδηλώσεων της Πανελλήνιας

---

⁹ www.itep.gr

Ομοσπονδίας Ξενοδόχων.

Πιο συγκεκριμένα, η απώλεια του μεριδίου αγοράς στις κύριες χώρες-πηγές του Ελληνικού Τουρισμού ανέρχεται σε 7% στο σύνολο (από 3,0% σε 2,8%) και 9% στο top 20 των Ευρωπαϊκών χωρών-πηγών (από 3,9% σε 3,6%). Από την άλλη πλευρά στις υπερπόντιες χώρες-πηγές παρατηρείται σημαντική αύξηση μεριδίου αγοράς που πλησιάζει το 50% - πλην όμως αφ' ενός η βάση εκκίνησης είναι πολύ χαμηλή και τα στοιχεία των 2 τελευταίων ετών δείχνουν να αναστρέφεται η αυξητική τάση από ΗΠΑ, που ήταν ο κύριος τροφοδότης της σχετικής αύξησης.

Από τα στοιχεία της έρευνας παρατηρείται **υστέρηση της ανάκαμψης του ελληνικού τουρισμού**, αλλά και **απώλεια δυναμισμού μετά το 2005**, όταν μάλιστα η Ελλάδα παρουσιάζει και την εντονότερη (χειρότερη) εποχικότητα σε σχέση με τους άμεσους ανταγωνιστές της.

Η παρατηρούμενη **απώλεια ανταγωνιστικότητας** οφείλεται στην μη προσαρμογή του ελληνικού τουριστικού προϊόντος στις σύγχρονες τάσεις της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς: Οι τάσεις αυτές που οδηγούν στην απομάκρυνση από το μοντέλο 'Ήλιος και Θάλασσα' είναι:

- Η γήρανση του πληθυσμού που όμως παραμένει υγιής και ενεργός και διατεθειμένος να ταξιδέψει και μάλιστα με τις ανέσεις του.
- Η υψηλή συγκέντρωση πλούτου στις μέσες και ανώτερες ηλικίες που έχουν ήδη αναθρέψει τα παιδιά τους και απολαμβάνουν την 'πολυτέλεια για τον εαυτό τους'.
- Η ζήτηση για τουριστικές υπηρεσίες από Αναπήρους.
- Η πολύ μεγαλύτερη δαπάνη των οικογενειών για τα παιδιά.
- Η Μετατόπιση από το ομογενοποιημένο τουριστικό προϊόν των δεκαετιών 50 έως και 80 στη σύγχρονη πραγματικότητα των ατομικών επιθυμιών και συμπεριφορών.
- Η αναζήτηση εμπειριών και όχι απλά εικόνων ή αξιοθέατων.

- Οι τουρίστες είναι όλο και πιο έμπειροι και πολυταξιδεμένοι.
- Η ανάπτυξη του e-commerce, ιδιαίτερα στις τουριστικές αγορές που έχει φέρει πραγματική επανάσταση στον τρόπο που οι τουριστικές επιχειρήσεις προσεγγίζουν την πελατεία τους.
- Η ανάπτυξη του slow travel.
- Η ανάπτυξη των Αεροπορικών Εταιριών Χαμηλού Κόστους.
- Τέλος, οι παρατηρούμενες περιβαλλοντικές αλλαγές που έχουν μετατρέψει τα καλοκαίρια των βόρειων χωρών σε ήπια ή ζεστά και των μεσογειακών χωρών σε υπερβολικά ζεστά και η τάση αυτή αναμένεται να συνεχιστεί.

Ο πελάτης είναι πλέον «ενεργός» τουρίστας, μία δυνατότητα που βασίζεται σε πληθώρα διεθνών τάσεων όπως η άμεση πρόσβαση σε πηγές πληροφοριών μέσω του διαδικτύου, η μείωση του κόστους των αερομεταφορών (low-cost carriers), η αύξηση εν δυνάμει προορισμών παγκοσμίως.

Προκειμένου ο Ελληνικός Τουρισμός να διατηρήσει και αναπτύξει το μερίδιο αγοράς του, θα πρέπει να εφαρμόσει **στρατηγική που να ανταποκρίνεται στις διεθνείς τάσεις** και το προσφερόμενο προϊόν να προσαρμοστεί ανάλογα, π.χ. με Προσβάσιμους προορισμούς για αναπήρους και ηλικιωμένους, με δραστηριότητες για τα παιδιά, με προσέλκυση Αεροπορικών Εταιριών Χαμηλού Κόστους, με ανάπτυξη υπηρεσιών υψηλού επιπέδου και προσωποποιημένης εξυπηρέτησης (personalised service), με στρατηγική internet κλπ. Απαραίτητη είναι και η ανάπτυξη ειδικών προϊόντων που θα απευθύνονται σε ξεχωριστά τμήματα (segments) της αγοράς. Τα ειδικά προϊόντα συμβάλλουν στην άμβλυση της εποχικότητας και συνοδεύονται από υψηλότερη τουριστική δαπάνη, αποφέροντας υψηλότερα έσοδα από το παραδοσιακό τουριστικό προϊόν.

Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να γίνει **καθορισμός συγκεκριμένων στόχων** όσον αφορά στο μέγεθος και την ποιότητα του Εισερχόμενου Τουρισμού και αντίστοιχα άρτια εναρμόνιση του παρεχόμενου προϊόντος με

την Στρατηγική Μάρκετινγκ.

Είναι προφανές από τα παραπάνω ότι, μεσομακροπρόθεσμα, το ζητούμενο δεν είναι η μονομερής μεγιστοποίηση του αριθμού των εισερχόμενων τουριστών, αλλά η επίτευξη της χρυσής τομής ανάμεσα στο «άριστο» μείγμα Εισερχόμενου Τουρισμού (Αριθμός Τουριστών x Δαπάνη ανά Τουρίστα) αφενός, και η οικολογική / κοινωνική προσαρμογή αφετέρου.¹⁰

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.1 Τουρισμός και Ευρωπαϊκή Ένωση

Η σημασία του Τουρισμού για την Ευρώπη

Ο τομέας του τουρισμού, που αποτελεί παράγοντα ανάπτυξης και δημιουργίας θέσεων απασχόλησης, διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στο πλαίσιο της στρατηγικής της Λισσαβόνας.

Ο κλάδος του τουρισμού σημειώνει ταχεία ανάπτυξη χάρη στην παγκοσμιοποίηση, στις δημογραφικές μεταβολές και στην εξέλιξη των μεταφορών. Παράγει περισσότερες θέσεις απασχόλησης από τον μέσο όρο των άλλων τομέων δραστηριότητας και συμβάλλει ιδιαίτερα στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης με μεγάλη ποικιλία, συχνά μερικής απασχόλησης, για γυναίκες, νέους και άτομα με χαμηλά προσόντα. Ταυτόχρονα, ο αειφόρος τουρισμός ασκεί σημαντική επίδραση στη διαφύλαξη και τη βελτίωση της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και ωφελεί την τοπική ανάπτυξη σε όλο και περισσότερες μειονεκτικές περιφέρειες. Συμβάλλει, εξάλλου, στην ενίσχυση της κατανόησης μεταξύ των λαών.

4.2 Ευρώπη

Το 1960, το 73% των παγκόσμιων τουριστικών αφίξεων πραγματοποιήθηκε στην Ευρώπη, η οποία αποτελούσε τη βασικότερη τουριστική περιοχή στον

---

¹⁰ Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

πλανήτη· όμως, το 1991 το ποσοστό αυτό μειώθηκε σε λιγότερο από 62%. Παρόλο που ο όγκος των τουριστών αυξήθηκε ραγδαία, η Ευρώπη έχασε σημαντικό μερίδιο της παγκόσμιας αγοράς. Γι' αυτό και οι εισπράξεις από την παγκόσμια τουριστική δραστηριότητα, που γενικά αυξάνονταν γρηγορότερα στο συνολικό όγκο της τουριστικής κίνησης, μειώθηκαν στη Γηραιά Ήπειρο από 57% το 1960 σε λιγότερο από 52% το 1991.

Εκείνη την περίοδο μαζικής αύξησης του συνολικού όγκου των τουριστών παρατηρήθηκαν επίσης σημαντικές μεταβολές στις τάσεις και στη ροή της τουριστικής κίνησης. Το 1990, οι διεθνείς αφίξεις στην Ευρώπη έφτασαν σε νέα κορύφωση αγγίζοντας τα 337 εκατομμύρια. Όμως, την επόμενη χρονιά μειώθηκαν λόγω της ύφεσης που προκλήθηκε από τον Πόλεμο του Κόλπου. Όπως επισήμανε ο ΟΟΣΑ, η κρίση απέκρυψε ορισμένες από τις μακροπρόθεσμες διαρθρωτικές μεταβολές στην τουριστική Κίνηση, όπου υπήρχαν τόσο ηττημένοι όσο και νικητές, τουριστικές περιοχές με ύφεση κι άλλες με αύξηση των δραστηριοτήτων τους.

Όσο αυξανόταν η συνολική τουριστική κίνηση, η ταξιδιωτική ροή μεταβλήθηκε και άλλαξε πορεία. Τα ταξίδια σε μακρινούς προορισμούς αυξήθηκαν περισσότερο απ' ό,τι οι εκδρομές σε κοντινότερες περιοχές.

Ενώ έπαιρνε μαζικές διαστάσεις η μετακίνηση από τις κρύες, βιομηχανικές πόλεις του βορρά προς τις θερμές, ηλιόλουστες παραλίες, ένα προϊόν του οποίου η προώθηση ήταν σχετικά εύκολη, αυξήθηκε η κατάτμηση των τουριστικών ταξιδιών. Με το πέρασμα των χρόνων, αναπτύχθηκε ένας αριθμός ξεκάθαρα διαχωρισμένων επιμέρους αγορών, με διαφορετικά χαρακτηριστικά όσον αφορά το ρυθμό ανάπτυξης, τις προοπτικές, την αντοχή στην ύφεση (που ήταν μεγαλύτερη στην αγορά των τουριστών τρίτης ηλικίας) και τις προτιμήσεις των καταναλωτών. Μεγάλο μέρος της τουριστικής κίνησης πραγματοποιούνταν για συγκεκριμένους λόγους κι όχι για γενικό τουρισμό. Τα επιχειρηματικά ταξίδια, για παράδειγμα, αναπτύχθηκαν προς νέες κατευθύνσεις, με την εμφάνιση του συνεδριακού τουρισμού, του τουρισμού εκθέσεων και του τουρισμού κινήτρων. Τα πολιτιστικά κι εκπαιδευτικά ταξίδια αυξήθηκαν ραγδαία. Τα ταξίδια για αθλητισμό και ερασιτεχνικές ενασχολήσεις (hobby) επίσης αναπτύχθηκαν, ενώ οι επισκέψεις σε συγγενείς και φίλους

αύξησαν σημαντικά την κίνηση σε ορισμένες διαδρομές, όπως προς ορισμένους μακρινούς προορισμούς που είχαν συγκεντρώσει τη μεταναστευτική ροή των μεταπολεμικών χρόνων.¹¹

4.3 Τουρισμός και ενίσχυση της Οικονομικής και Κοινωνικής συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Τα άρθρα 130Α και 130Β προσδιορίζουν το νόημα των δράσεων της Κοινότητας οι οποίες επιδιώκουν να ενισχύσουν την Οικονομική και κοινωνική συνοχή, μειώνοντας την απόσταση μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιφερειών και την καθυστέρηση των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών, περιλαμβανομένων των αγροτικών περιοχών, μέσω της εφαρμογής κοινοτικών πολιτικών και δράσεων, μέσω της δράσης των ταμείων διαρθρωτικού χαρακτήρα (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ), του ταμείου Συνοχής, καθώς και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων¹²

Ο τουρισμός μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη Κατανομή των δραστηριοτήτων και των θέσεων απασχόλησης στην επικράτεια της Ένωσης, συμβάλλοντας έτσι στην αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των περιφερειών της Ένωσης.

Η διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς, είτε για να ανταποκριθεί στην εξέλιξη της ζήτησης είτε για να προσελκύσει νέα στρώματα πελατείας, διευρύνει το πεδίο των παρεχομένων υπηρεσιών περιλαμβάνοντας υπηρεσίες όπως ο πολιτιστικός τουρισμός ή ο αγροτικός τουρισμός. Επίσης εξειδικεύει τις παρεχόμενες υπηρεσίες με πρόσθετες υπηρεσίες πέρα από την παροχή καταλύματος, όπως η συνεργασία μεταξύ Τουριστικών χωρών γύρω από ένα Κοινό Θέμα (προσκύνημα στην Κομποστέλα, δρόμος του μεταξιού, δρόμος του κρασιού κ.λπ ενέργειες τις οποίες επινόησε το Συμβούλιο της Ευρώπης). Ο τουρισμός καθίσταται εναλλακτική, ακόμη και πρωταρχική πηγή δραστηριοτήτων σε εγκαταλελειμμένες περιοχές, οι οποίες συχνά ταυτίζονται με τις γεωγραφικές περιοχές που αφορά η δράση των διαρθρωτικών ταμείων.

¹¹ Leonard J. Lickorish- Carson L. Jenkins *Μια Εισαγωγή στον Τουρισμό*, εκ. Κριτική, σελ. 14-15, 2004

¹² Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, “The role of the EC in regard of Tourism and Regional Development” Γενική Διεύθυνση Έρευνας, Έγγραφο εργασίας, Λουξεμβούργο, Οκτώβριος 1993.

Ωστόσο, λόγω της ίδιας της Οργάνωσης της κοινοτικής ενίσχυσης σε διαρθρωτικά ταμεία, ανέκυψαν ερωτήματα σχετικά με το πόσο μόνιμη και αποτελεσματική μπορεί να είναι η προσφυγή στον τουρισμό ως φορέα ανάπτυξης ορισμένων τοπικών περιοχών και, κυρίως, σχετικά με τη συμβατότητα της ανάπτυξης αυτής με τη διατήρηση της πολιτισμικής και περιβαλλοντικής ποικιλομορφίας του κοινοτικού χώρου. Έτσι, για την ιδιαίτερη περίπτωση του αγροτικού τουρισμού, η Επιτροπή των Περιφερειών, θεωρώντας τον αγροτικό τουρισμό ως βασικό άξονα για μια πραγματική αγροτική πολιτική, υποστηρίζει ότι πρέπει να ενθαρρυνθεί μια νέα σφαιρική προσέγγιση προκειμένου να εξασφαλιστεί «μια πραγματική λογική συνεταιριστική και κληρονομική εκμετάλλευση του τουριστικού αποθέματος που αποτελεί μια ευκαιρία η οποία δεν πρέπει να χαθεί για πολλά από τα αγροτικά μέρη της Ευρώπης».

4.4 Παρούσα κατάσταση

Ο Τουρισμός σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν συνιστά επίσημη αρμοδιότητα των Ευρωπαϊκών Θεσμών. Συνεπώς κάθε φορά που η Επιτροπή νομοθετεί υπέρ του τουρισμού, πρέπει να σέβεται την αρχή της επικουρικότητας του αρθ. 3B Παρ. 2 της Σ.Ε.Κ¹³ Εντούτοις, δεδομένης της οριζόντιας φύσης του τουριστικού τομέα, πολλές δράσεις εκπορευόμενες από άλλες πολιτικές περιοχές επιδρούν άμεσα ή έμμεσα στον τουρισμό. Τέτοιες πολιτικές και δράσεις προέρχονται: από την εσωτερική αγορά, την πολιτική ανταγωνισμού, την περιβαλλοντική πολιτική, την περιφερειακή πολιτική, την πολιτική μεταφορών, τα Προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, την πολιτική καταναλωτών, την πολιτιστική πολιτική, τα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης κ.ά.

Η τουριστική βιομηχανία προσπάθησε να διορθώσει αυτή τη δυσαναλογία με τη δημιουργία δικτύου των ευρωπαϊών επιχειρηματιών του τουριστικού Τομέα. Η HOTI ήταν ιδρυτικό έλος του δικτύου, στο οποίο εντάχθηκαν η ΕΣ η ΕΤΟΑ και η ΕΕΟΟ. Η θέση του δικτύου σε σχέση με την κάθε είδους

¹³ Το άρθρ. 3B παρ. 2 της Σ.Ε.Κ. αναφέρει σχετικά με την αρχή της επικουρικότητας: « Στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας, η Κοινότητα δρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, μόνο εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα Κ-Μ και δύναται συνεπώς λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο».

Τουριστική ανάπτυξη, δίνει έμφαση στο ήδη υπάρχον εκτενές θεσμικό πλαίσιο και στην ανάγκη να αντιμετωπισθεί ο τουρισμός από τη σκοπιά της βιομηχανικής του υπόστασης σε επίπεδο Ευρωπαϊκής οικονομίας. Το δίκτυο της Ευρωπαϊκής τουριστικής βιομηχανίας (ETIN) δημιουργήθηκε το 2001, και ως ευέλικτο δίκτυο συνενώνει περισσότερες από πενήντα τουριστικές ενώσεις της Ευρωπαϊκής επικράτειας.

Όσον αφορά στη θεσμική υπόσταση του τουρισμού, στο τελικό Κείμενο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, στον τίτλο «Ορισμός και Στόχοι της Ένωσης» στο άρθρο 16, υπάρχει η ακόλουθη σχετική αναφορά:

«Η Ένωση διαθέτει αρμοδιότητα για να εκτελεί δράσεις υποστήριξης, συντονισμού ή συμπλήρωσης. Οι εν λόγω τομείς δράσεις είναι, στην ευρωπαϊκή τους διάσταση:

Η προστασία και η βελτίωση της ανθρώπινης υγείας

Η βιομηχανία

Ο πολιτισμός

Ο τουρισμός

Η παιδεία, η νεολαία, ο αθλητισμός και η επαγγελματική κατάρτιση

Η πολιτική προστασία

Η διοικητική συνεργασία»

Στον τίτλο I: «Πολιτικές και λειτουργία της Ένωσης» στο άρθρο 181 αναφέρεται:

«1.-Η Ένωση συμπληρώνει και στηρίζει τη δράση των Κ-Μ με στόχο να προάγει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της Ένωσης στον Τομέα του τουρισμού.

2.-Προς τούτο, η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:

α.- να ενθαρρύνει τη δημιουργία περιβάλλοντος ευνοϊκού για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων στο συγκεκριμένο τομέα

β.- να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των Κ-Μ, ιδίως, με την ανταλλαγή ορθών πρακτικών

3.-Με ευρωπαϊκό νόμο ή νόμο Πλαίσιο θεσπίζονται τα ειδικά μέτρα για τη συμπλήρωση δράσεων τις οποίες διεξάγουν τα Κ-Μ προκειμένου να υλοποιήσουν τους στόχους που αναφέρονται στο παρόν άρθρο, εξαιρουμένης

οποιασδήποτε εναρμόνισης των νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των Κ Μ».

Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, εφόσον επικυρωθεί από όλα τα Κοινοβούλια των είκοσι πέντε Κ-Μ, θα τεθεί σε ισχύ το 2009.

4.5 Μια νέα ευρωπαϊκή πολιτική για τον τουρισμό

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προτείνει μια νέα πολιτική για τον τουρισμό ώστε να υπάρξει καλύτερη ανταπόκριση στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας αυτός και να αξιοποιηθεί πλήρως το δυναμικό του. Η δημογραφική εξέλιξη, ο παγκόσμιος ανταγωνισμός, το ενδιαφέρον για την αειφορία και η ζήτηση για ορισμένες ειδικές μορφές τουρισμού αποτελούν σήμερα προκλήσεις τις οποίες πρέπει να αντιμετωπίσει η Ευρώπη.

Στην προοπτική αυτή, ο συντονισμός, η εταιρική σχέση και ο διάλογος μεταξύ των φορέων του εν λόγω τομέα έχουν ουσιαστική σημασία, δεδομένου ότι ο τουρισμός χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη ποικιλομορφία των φορέων. Οι δημόσιες αρχές, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, πρέπει να συνεργάζονται με τον ιδιωτικό τομέα, τους τομεακούς κοινωνικούς εταίρους και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η Επιτροπή θα συνεχίσει τις προσπάθειές της για την αποτελεσματική και διαφανή πληροφόρηση της συμβουλευτικής επιτροπής για τον τουρισμό σχετικά με τις πρωτοβουλίες που συνδέονται με τον τουρισμό, οι οποίες περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα εργασιών της.

Οικονομική σημασία και γενικές τάσεις

Στον τομέα του κοινοτικού τουρισμού δραστηριοποιούνται περίπου 2 εκατ. επιχειρήσεις, κυρίως ΜΜΕ, οι οποίες συνεισφέρουν κατά σχεδόν 5 % τόσο στο ΑΕγχΠ όσο και στην απασχόληση. Το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 3 % και 8 % ανάλογα με τα κράτη μέλη.

Επιπλέον, ο τουρισμός αποτελεί σημαντική πηγή δραστηριότητας για άλλους τομείς, όπως το εμπόριο και οι ειδικοί εξοπλισμοί, υπερβαίνοντας κατά σχεδόν μιάμιση φορά τη δραστηριότητα που προκύπτει από αυτόν καθαυτό τον τουρισμό.

Παρά τη σημασία των ΜΜΕ στον συγκεκριμένο τομέα, διαφαίνεται διαρκώς εντονότερα μια συγκεντρωτική τάση, η οποία ενισχύει την κάθετη ολοκλήρωση των τουριστικών υπηρεσιών. Τούτο καθίσταται ιδιαίτερα αισθητό στον τομέα των ξενοδοχείων και στις υπηρεσίες που αφορούν τη διοργάνωση ταξιδιών και τις μεταφορές.

Όσον αφορά τον κύκλο εργασιών, περισσότερο από το 80 % του ευρωπαϊκού τουρισμού συντελείται σε ατομικό ή οικογενειακό επίπεδο. Το υπόλοιπο ποσοστό προκύπτει από τον επιχειρηματικό τουρισμό, με την ευρεία έννοια του όρου. Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού ποικίλλει ανάλογα με τη χώρα: από μόλις 15 % έως άνω του 30 % επί του συνολικού όγκου το μεγαλύτερο ποσοστό προέρχεται από τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης. Στην ΕΕ, τα νοικοκυριά διαθέτουν περίπου το 1/8 των ατομικών δαπανών τους στην κατανάλωση τουριστικών υπηρεσιών, στοιχείο που παρουσιάζει σχετικά ελάχιστες διακυμάνσεις μεταξύ των χωρών.

Ο κοινοτικός τουρισμός είναι, κατά κανόνα, εγχώριος. Το 87 % της τουριστικής δραστηριότητας που καταγράφεται αποδίδεται στο γηγενή πληθυσμό, ενώ μόνο το 13 % των επισκεπτών προέρχεται από τρίτες χώρες. Όσον αφορά τον τουρισμό των πολιτών της ΕΕ, τα τρία τέταρτα παραμένουν στο έδαφος ενός από τα 27 κράτη μέλη, ενώ το εναπομείναν το τελευταίο τέταρτο μεταβαίνει σε άλλα σημεία της Ευρώπης και του κόσμου.

Ο τουρισμός συγκαταλέγεται στους τομείς της ευρωπαϊκής οικονομίας που διαθέτουν τις καλύτερες προοπτικές για το μέλλον. Σύμφωνα με τις προβλέψεις, παρατηρείται συνεχής άνοδος του τουρισμού στην Ευρώπη, εντονότερη από 1964 τη μέση οικονομική ανάπτυξη. Τούτο οφείλεται σε παράγοντες όπως η αύξηση του ελεύθερου χρόνου και η κοινωνική σημασία του, καθώς και στην παγκόσμια οικονομική άνοδο.

Ως προς τον απόλυτο όγκο δαπανών και απασχόλησης, τόσο η τρέχουσα ανάπτυξη όσο και η αντίστοιχη της τελευταίας δεκαετίας υπερβαίνουν το 3 % ετησίως, με ακόμη υψηλότερο ποσοστό για τις δραστηριότητες που αφορούν τον τουρισμό στους συναφείς τομείς. Τούτο οφείλεται στην απαίτηση των τουριστών για διαρκώς πληρέστερες και μεγαλύτερης ποικιλίας υπηρεσίες, καθώς και για ολοένα πιο δραστήριες μορφές ψυχαγωγίας. Στην Ευρώπη,

μόνο στους τομείς των ξενοδοχείων και της σίτισης δημιουργήθηκαν περίπου 100 000 θέσεις εργασίας ετησίως κατά τα προηγούμενα έτη.

Η Ευρώπη, διαθέτοντας τη μεγαλύτερη ποικιλία και πυκνότητα τουριστικών πόλων έλξης, δέχεται τους περισσότερους τουρίστες στον κόσμο. Παρά το γεγονός ότι το ποσοστό της τουριστικής αύξησης υπολείπεται του παγκόσμιου μέσου όρου, ιδίως όσον αφορά ορισμένες ανερχόμενες υπερπόντιες περιοχές, ο όγκος του ευρωπαϊκού τουρισμού αναμένεται να διπλασιαστεί κατά τα προσεχή 20 - 25 έτη, με καθαρά αποτελέσματα, ως προς τις δαπάνες και το προϊόν, ύψους 3 % ετησίως. Η απασχόληση θα αυξηθεί κατά περίπου 15 % την επόμενη δεκαετία. Εάν διατηρηθούν οι τάσεις που καταγράφονται προς το παρόν, τα αποτελέσματα της προαναφερθείσας αύξησης, επωφελούμενα των θετικών συνεπειών του τουρισμού, θα εξακολουθήσουν να είναι υψηλότερα στις συναφείς δραστηριότητες απ' ό,τι σε αυτόν καθαυτό τον τομέα του τουρισμού.

Ασφαλώς, τα εν λόγω αποτελέσματα ποικίλλουν σημαντικά μεταξύ των διαφόρων ευρωπαϊκών χωρών.

4.6 Ο τουρισμός και η ανανεωμένη στρατηγική της Λισσαβόνας

Το Φεβρουάριο του 2005 η Επιτροπή πρότεινε ένα νέο ξεκίνημα για τη στρατηγική της Λισσαβόνας, επικεντρώνοντας τις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε δύο κύριους στόχους: την επίτευξη ισχυρότερης, βιώσιμης ανάπτυξης και τη δημιουργία περισσότερων και καλύτερων θέσεων εργασίας.

Από το 1997, το δυναμικό του τουρισμού για τη δημιουργία απασχόλησης και ανάπτυξης έχει αναγνωριστεί επανειλημμένα σε επίπεδο ΕΕ. Η παγκοσμιοποίηση, οι δημογραφικές αλλαγές και η εξέλιξη των μεταφορών είναι παράγοντες καθοριστικής σημασίας για την προώθηση της ταχείας ανάπτυξης αυτού του κλάδου. Η Ευρώπη, με τα ποικίλα αξιοθέατα και με την ποιότητα των τουριστικών υπηρεσιών της, είναι ο πρώτος τουριστικός

προορισμός στον κόσμο. Επομένως, ο τουρισμός αποτελεί μια δραστηριότητα που μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής για την ανάπτυξη και την απασχόληση.

Ο τουρισμός είναι διατομεακός κλάδος δεδομένου ότι περιλαμβάνει μεγάλη ποικιλία υπηρεσιών και επαγγελμάτων που συνδέονται με πολλές άλλες οικονομικές δραστηριότητες. Έχει επίδραση σε κλάδους όπως οι μεταφορές, τα οικοδομικά και τεχνικά έργα, το λιανικό εμπόριο, καθώς και στους πολυάριθμους τομείς παραγωγής προϊόντων που έχουν σχέση με διακοπές ή παροχής υπηρεσιών σχετικά με επαγγελματικά ταξίδια. Μολονότι μερικές μεγάλες διεθνείς εταιρίες συνεισφέρουν στον κλάδο, αυτός κυριαρχείται από ΜΜΕ. Υπό το στενότερο ορισμό της, η ευρωπαϊκή τουριστική βιομηχανία παράγει πάνω από το 4% του ΑΕγχΠ της Κοινότητας και περιλαμβάνει περίπου 2 εκατομμύρια επιχειρήσεις στις οποίες απασχολείται το 4% περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού (ποσοστό που αντιπροσωπεύει, κατά προσέγγιση, 8 εκατομμύρια θέσεις εργασίας). Συνεκτιμώντας τους συνδέσμους με άλλους κλάδους, εκτιμάται ότι η συμβολή του τουρισμού στο ΑΕγχΠ ανέρχεται σε 11% περίπου, και ο κλάδος απασχολεί πάνω από το 12% του εργατικού δυναμικού (24 εκατομμύρια θέσεις εργασίας).

Το ποσοστό δημιουργίας θέσεων εργασίας στον τουρισμό είναι υψηλότερο από το μέσο όρο σε σύγκριση με την ευρωπαϊκή οικονομία συνολικά. Την τελευταία δεκαετία, το ποσοστό ετήσιας αύξησης των απασχολούμενων στον τομέα HORECA (ξενοδοχεία, εστιατόρια και καφενεία) ήταν σχεδόν συνεχώς υψηλότερο από το ποσοστό αύξησης του συνόλου της απασχόλησης. Σημαντικός λόγος για τον οποίο η τουριστική βιομηχανία συμβάλλει στη δημιουργία θέσεων εργασίας ιδίως για τις γυναίκες, τους νέους και τα άτομα με χαμηλότερο επίπεδο δεξιοτήτων, είναι ο υψηλός βαθμός μερικής απασχόλησης και οι ευέλικτες συνθήκες εργασίας.

Ο τουρισμός παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της συντριπτικής πλειονότητας των ευρωπαϊκών περιφερειών. Οι υποδομές που δημιουργούνται για την τουριστική δραστηριότητα συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη, ενώ είτε δημιουργούνται, είτε διατηρούνται θέσεις εργασίας σε περιοχές που βρίσκονται σε βιομηχανική ή αγροτική παρακμή ή που υφίστανται αστική

ανάπλαση. Η ανάγκη για βελτίωση της ελκυστικότητας των περιφερειών επιδρά ως κίνητρο για έναν αυξανόμενο αριθμό προορισμών και ωθεί τους ενδιαφερόμενους φορείς να στραφούν προς πρακτικές και πολιτικές περισσότερο βιώσιμες και φιλικές προς το περιβάλλον. Ο αειφόρος τουρισμός διαδραματίζει μείζονα ρόλο στη διατήρηση και την αναβάθμιση της πολιτιστικής και της φυσικής κληρονομιάς σε έναν ολοένα μεγαλύτερο αριθμό τομέων, από τις τέχνες έως την τοπική γαστρονομία, τη λαϊκή τέχνη ή τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Αυτό με τη σειρά του επηρεάζει θετικά τη δημιουργία απασχόλησης και ανάπτυξης. Η Επιτροπή και οι ενδιαφερόμενοι φορείς στον κλάδο του τουρισμού έχουν αναγνωρίσει το γεγονός και εργάζονται δραστήρια για την κατάρτιση μιας Ευρωπαϊκής Ατζέντας 21 για τον τουρισμό.

Χάρη στον τουρισμό, οι επισκέπτες σε ευρωπαϊκούς προορισμούς έρχονται σε επαφή με τις αξίες μας και την κληρονομιά μας. Ο τουρισμός συνεισφέρει στη βελτιωμένη κατανόηση μεταξύ των λαών και βοηθά στη διαδικασία διαμόρφωσης της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Προωθεί επίσης το διαπολιτισμικό διάλογο μέσω της επαφής διαφόρων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών ομάδων.

Η πρόσφατη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει αυξήσει την ποικιλία των ευρωπαϊκών τουριστικών προορισμών και προϊόντων, προσφέροντας πολυάριθμα φυσικά και πολιτιστικά αξιοθέατα που συχνά ήταν άγνωστα σε πολλούς ευρωπαίους πολίτες. Η ανάπτυξη του τουρισμού στα νέα κράτη μέλη και στις υποψήφιες χώρες θα συμβάλει στη δημιουργία ανάπτυξης και απασχόλησης από την ευρωπαϊκή τουριστική βιομηχανία.

Ο τουρισμός είναι, επομένως, σημαντικός κλάδος για την ανανεωμένη στρατηγική της Λισσαβόνας· η εφαρμογή της δεν αφορά αποκλειστικά τις δημόσιες διοικήσεις. Η ανταπόκριση στις προκλήσεις της Λισσαβόνας πρέπει να συμπεριλαμβάνει όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς σε επίπεδο ΕΕ, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, σε μια ανανεωμένη σύμπραξη υπέρ της ανάπτυξης και της απασχόλησης.¹⁴

---

¹⁴ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 13- 11-2001

4.7 Στρατηγική της ΕΕ

Η διαδικασία "Τουρισμός και απασχόληση" αποβλέπει στη διαμόρφωση των προϋποθέσεων και στην παροχή των στοιχείων για τη δημιουργία βιώσιμου τουρισμού ποιότητας και ανταγωνιστικών ευρωπαϊκών τουριστικών επιχειρήσεων. Η στρατηγική που πρέπει να ακολουθηθεί για την επίτευξη των εν λόγω στόχων βασίζεται σ' ένα σύνολο στοιχείων, με κυριότερα τα εξής:

- εφαρμογή προσέγγισης που θα έχει ως κινητήριο δύναμη τη γνώση, με σκοπό την καλύτερη αξιοποίηση των διαθέσιμων πληροφοριών, την απόκτηση και ανάπτυξη τεχνογνωσίας, την καινοτομία μέσω της υλοποίησης νέων διαδικασιών και την εκμετάλλευση των βέλτιστων πρακτικών. Τούτο απαιτεί επίσης καλύτερη κατανόηση της οργάνωσης των φορέων, του συσχετισμού και της αλληλεξάρτησής τους.
- διευκόλυνση της προσαρμογής του τομέα και των επιχειρήσεών τους στις εξελίξεις της αγοράς: η εν λόγω προσαρμογή προϋποθέτει την εξέλιξη της τουριστικής προσφοράς, της ποιότητας των προϊόντων, της διαθεσιμότητας ικανού ανθρώπινου δυναμικού και επικαιροποιημένων μεθόδων διαχείρισης των επιχειρήσεων, με γνώμονα κυρίως τις ανάγκες των ΜΜΕ.
- χρησιμοποίηση όλων των πολιτικών και μέσων διαφόρων επιπέδων που μπορούν να επηρεάσουν τον τουρισμό: τούτο απαιτεί, αφενός, την παρακολούθηση, την αξιολόγηση και τη διαχείριση των επιπτώσεών τους στον τουρισμό και, αφετέρου, την ενσωμάτωση των τουριστικών ζητημάτων στις διάφορες σχετικές πολιτικές.

- εφαρμογή περιορισμένου αριθμού μέτρων, διατάξεων και μέσων που να ανταποκρίνονται στα ζητήματα προτεραιότητας
- καθορισμός, με όλους τους παράγοντες, των προς επίτευξη στόχων, των χρονοδιαγραμμάτων εκτέλεσης και του κόστους για τα ανωτέρω μέτρα
- επιτάχυνση της μετάβασης όλων των φορέων, των διοικήσεων και των επιχειρήσεων του τουρισμού προς την κοινωνία της πληροφορίας και προώθηση της χρήσης εργαλείων και υπηρεσιών με βάση τις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, συμπεριλαμβανομένης της δικτύωσής τους.¹⁵

4.8 Ενσωμάτωση του τουρισμού στις πολιτικές και στα μέτρα της Κοινότητας

Πολλές πολιτικές και πολλά μέτρα της Κοινότητας προϋποθέτουν τη συμμετοχή των φορέων του τουρισμού και επηρεάζουν άμεσα τις δραστηριότητές τους. Από το 1992 έγινε αισθητή η ανάγκη αξιολόγησης και εφαρμογής όλων αυτών των μέτρων. Οι παρεμβάσεις και οι συνομιλίες στις ομάδες εργασίας επιβεβαίωσαν την κεφαλαιώδη σημασία και τον αντίκτυπο των μέτρων που επηρεάζουν τον τουρισμό στο πλαίσιο αρκετών κοινοτικών πολιτικών. Εφόσον τα εν λόγω μέτρα διέπονται, σε μεγάλο βαθμό, από την αρχή της επικουρικότητας, η Επιτροπή και τα κράτη μέλη πρέπει να συντονιστούν.

Το πρώτο προτεινόμενο μέτρο αποβλέπει στην εδραίωση των σχέσεων με τους αρμοδίους για τις συγκεκριμένες κοινοτικές πολιτικές και πρωτοβουλίες. Πρόκειται να προετοιμάσει και να ενισχύσει τα ακόλουθα μέτρα 2 και 3.

¹⁵ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 13- 11-2001

Μέτρο 1: Εφαρμογή εκ μέρους της Επιτροπής, σε συνεργασία και συντονισμό με τα κράτη μέλη και τον τομέα του τουρισμού, μηχανισμών που αποβλέπουν στην καλύτερη ενσωμάτωση των συμφερόντων και των αναγκών όλων των φορέων του τουρισμού στις κοινοτικές πολιτικές και πρωτοβουλίες που τον επηρεάζουν. Οι εν λόγω μηχανισμοί θα αφορούν, κατά προτεραιότητα, τους εξής δύο τομείς: τη συστηματικότερη αξιολόγηση των επιπτώσεων που επιφέρουν τα κοινοτικά μέτρα στον τουρισμό, και τον πλήρη συνυπολογισμό των συμφερόντων και των αναγκών του τομέα του τουρισμού κατά το σχεδιασμό και την εκτέλεση των μέτρων. Βραχυπρόθεσμα, θα αποδοθεί προτεραιότητα στην κατάρτιση του 6ου προγράμματος-πλαισίου και του θέματος "τεχνολογίες της κοινωνίας της πληροφορίας".

Μέτρο 2: Ενίσχυση του ρόλου της συμβουλευτικής επιτροπής για τον τουρισμό

Βάσει πρωτοβουλίας της Επιτροπής ή κατόπιν αίτησης των κρατών μελών, η εν λόγω επιτροπή θα μπορεί να εξετάσει οποιοδήποτε ζήτημα που τυχόν ενδιαφέρει τα κράτη μέλη αναφορικά με τον τουρισμό. Εκτός από τη συμμετοχή των εκπροσώπων των ενδιαφερομένων υπηρεσιών της Επιτροπής, οι συνομιλίες αυτές μπορούν να επωφεληθούν από τη γνώμη και την εμπειρογνωμοσύνη των επαγγελματικών παραγόντων και άλλων φορέων.

Στην ανακοίνωση του 1999 κρινόταν σκόπιμο να επανεξεταστεί ο μηχανισμός διαβούλευσης των ευρωπαϊκών οργανώσεων του τουρισμού. Ο νέος διάλογος που ξεκίνησε κατά τη διαδικασία "Τουρισμός και απασχόληση" μεταξύ του τομέα του τουρισμού και των εκπροσώπων της κοινωνίας των πολιτών κατέδειξε την αποτελεσματικότητά του. Η ενεργός συμμετοχή του συνόλου των φορέων από πολύ νωρίς στα στάδια καθορισμού και εξέτασης των προτάσεων σχετικά με τον τουρισμό βελτιώνει τις προτάσεις, επιταχύνει την εφαρμογή τους και διευκολύνει την παρακολούθηση της προόδου που έχει συντελεστεί.

Μέτρο 3: Προώθηση καλύτερης διεπαφής μεταξύ του τομέα του τουρισμού και των άλλων ομάδων φορέων

Τούτο αναμένεται να οδηγήσει, κυρίως, στη διοργάνωση ετήσιου ευρωπαϊκού φόρουμ για τον τουρισμό. Η διάρθρωση και το περιεχόμενο του εν λόγω φόρουμ θα καθοριστούν βάσει προτάσεων και προπαρασκευαστικών εργασιών που θα δώσουν τη δυνατότητα στον τομέα τουρισμού να ανακινήσει και να εξετάσει τα ζητήματα προτεραιότητας που τον αφορούν.

Στο συγκεκριμένο φόρουμ πρόκειται να συμμετάσχουν αρμόδιοι υψηλού επιπέδου του τουρισμού και της κοινωνίας των πολιτών, καθώς και εθνικές και περιφερειακές ευρωπαϊκές

αρχές, αρμόδιες για θέματα τουρισμού. Οι συζητήσεις θα εστιάζονται σε ένα ή δύο θέματα προτεραιότητας για τον εν λόγω τομέα.

Η Επιτροπή θα μπορέσει να συμβάλει στην εφαρμογή του μέτρου αυτού με τη διοργάνωση του πρώτου φόρουμ, σε στενή συνεργασία με τους άλλους φορείς. Εν συνεχεία, ο ευρωπαϊκός τομέας τουρισμού, σε συνεργασία με τα κοινοτικά θεσμικά όργανα και τα

κράτη μέλη, θα πρέπει να διασφαλίσει τη συνέχιση της διοργάνωσης του φόρουμ, η επιτυχία του οποίου θα είναι εφικτή μόνο εάν υπάρξει σταθερή και διαρκής δέσμευση εκ μέρους του τομέα του τουρισμού.¹⁶

Μέτρο 4: Ενίσχυση της αλληλεπίδρασης των άλλων φορέων με τους προορισμούς και διευκόλυνση των συνεργασιών μεταξύ των επιτόπιων φορέων (προορισμοί/εδάφη/περιοχές οικονομικοί και κοινωνικοί φορείς του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, καθώς και του τομέα ενώσεων)

Με τη δικτύωση, το υπό εξέταση μέτρο θα καταστήσει εφικτή τη συνεργασία, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, υπέρ της δημιουργίας ποιοτικού βιώσιμου τουρισμού και ανταγωνιστικών επιχειρήσεων. Με τον τρόπο αυτό, θα εδραιωθεί η εικόνα της Ευρώπης ως τουριστικού

---

¹⁶ Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Βρυξέλλες 13- 11-2001

προορισμού. Ο ρόλος της Επιτροπής θα περιοριστεί στο απαραίτητο εναρκτήριο λάκτισμα για τη δημιουργία δικτύων και εταιρικών σχέσεων. Τούτο θα πραγματοποιηθεί σε στενή συνεργασία με τα κράτη μέλη και θα προϋποθέτει την αναγνώριση, μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και των ενώσεων, του καταμερισμού αρμοδιοτήτων.

Η παροχή μη χρηματοοικονομικής ενίσχυσης από την Επιτροπή, τις εθνικές και περιφερειακές αρχές, καθώς και τους ιδιωτικούς φορείς και τις ενώσεις θα ήταν δυνατόν να διευκολύνει την πρωτοβουλία των ενδιαφερόμενων παραγόντων. Αντιθέτως, η χρηματοδότηση του εν λόγω μέτρου πρέπει να διασφαλιστεί πρωτίστως από τις συνεισφορές των συμμετεχόντων/δικαιούχων του δικτύου ή της εταιρικής σχέσης.

Χρηματοδοτικά μέσα, που διατίθενται στο πλαίσιο των διαφόρων σχετικών κοινοτικών πολιτικών, θα μπορέσουν να κινητοποιηθούν υπέρ συγκεκριμένων δράσεων αρχικής ώθησης ή υπέρ συναφών με ευρωπαϊκές πολιτικές προτεραιότητες ενεργειών.

Η υλοποίηση των μέτρων 1 έως 4 θα παγιώσει τη νέα δυναμική που βασίζεται στη μέθοδο ανοικτού συντονισμού, όπως αναφέρεται στη Λευκή Βίβλο για την ευρωπαϊκή διαβούλευση. Η εν λόγω δυναμική θα μπορέσει να αξιοποιηθεί επιτυχώς μόνο με την αμετάκλητη δέσμευση και την ενεργό συμμετοχή των αρμοδίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

5.1 Τουρισμός και περιβάλλον

Η τουριστική ανάπτυξη, είτε με την επέκτασή της στο χώρο της υπαίθρου είτε με την ανάπτυξη μεγάλης έκτασης και όγκου υποδομών, καταλήγει να επηρεάζει την ισορροπία του φυσικού περιβάλλοντος. Οι επιπτώσεις αυτές είναι πολύ πιο δραστικές σε περιοχές που θεωρούνται οικολογικά «ευαίσθητες», όπως: παραθαλάσσιες περιοχές, ορεινές, υγροβιότοποι κ.λπ. Οι επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον αποτέλεσαν, εδώ και αρκετά χρόνια, αντικείμενο ειδικών μελετών που επισήμαναν την ανάγκη σχεδιασμού,

προγραμματισμού και διαχείρισης της τουριστικής ανάπτυξης. Η τουριστική δραστηριότητα δεν ενοχοποιείται ως αίτιο κανενός από τα μεγάλα διεθνή περιβαλλοντικά προβλήματα. Οι δυσμενείς, όμως, περιβαλλοντικές της επιπτώσεις μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι αρκετά σοβαρές.

Ο τουρισμός βρίσκεται σε στενή εξάρτηση από το φυσικό περιβάλλον και μάλιστα, σύμφωνα με ορισμένες εκτιμήσεις, σε ποσοστό 90%. Αυτό σημαίνει ότι το φυσικό περιβάλλον αποτελεί βασική παράμετρο της τουριστικής ανάπτυξης μιας περιοχής, ή, διαφορετικά, το «κεφάλαιό» της, το οποίο ο τουρισμός καλείται να αναδείξει και να αξιοποιήσει, με σκοπό να παραχθούν οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά και περιβαλλοντικά οφέλη.

Η ταχεία οικονομική και τεχνολογική ανάπτυξη, ιδίως μετά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, δημιούργησε πολλά ερωτηματικά για το μέλλον των ανθρώπινων κοινωνιών στον πλανήτη μας, ιδιαίτερα δε σε σχέση με τα επιδεινούμενα προβλήματα του περιβάλλοντος και τις επιπτώσεις τους στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων.

Τα θέματα της ποιότητας του περιβάλλοντος απασχολούν όλο και περισσότερο τις σύγχρονες κοινωνίες. Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάδειξη του περιβάλλοντος σε θέμα προτεραιότητας είναι:

Η άνοδος του βιοτικού επιπέδου του ανθρώπου επηρεάζει τις αξίες, ανάγκες και προτεραιότητες μιας κοινωνίας, ως προς την ποιότητα ζωής και το περιβάλλον ειδικότερα. Η οικονομική ανάπτυξη σε παγκόσμια κλίμακα, Ιδίως στις βιομηχανικά αναπτυγμένες χώρες της Ευρώπης και Β. Αμερικής, οδήγησε σε άνοδο του εισοδήματος και βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και επέτρεψε την αναζήτηση ευρύτερων αξιών και στόχων πέραν από τις βασικές ανάγκες για ασφάλεια, στέγη, απασχόληση και οικονομική ευμάρεια. Η διεύρυνση των αναγκών επέβαλε έναν αναπροσανατολισμό των αξιών, διευρύνοντας και την έννοια της «ανάπτυξης» που εμπλουτίστηκε με την έννοια της ποιότητας ζωής. Ιδιαίτερο ρόλο στο πλαίσιο αυτό έχει διαδραματίσει όχι μόνον η αύξηση του εισοδήματος και η κάλυψη των βασικών αναγκών, αλλά και η διεύρυνση του διαθέσιμου χρόνου για ανάπαυση και αναψυχή, που έφερε στο προσκήνιο έντονα την αναζήτηση δραστηριοτήτων με βάση ευρύτερες εσωτερικές

ανάγκες και αξίες που συνδέονται με την ποιότητα ζωής, όπως π.χ. ο τουρισμός.

Η αυξανόμενη υποβάθμιση της ποιότητας του περιβάλλοντος λόγω αρνητικών επιπτώσεων από την ανάπτυξη των ανθρώπινων δραστηριοτήτων. Τόσο τα αστικά κέντρα όσο και ο αγροτικός χώρος αντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα ρύπανσης (π.χ. στην ατμόσφαιρα, στο πόσιμο νερό κ.λπ.), αισθητικής υποβάθμισης, ηχητικής επίδρασης, διάθεσης των αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων κ.λπ. Επιπλέον, η εξάπλωση των οικισμών στον αγροτικό χώρο, η αναζήτηση χώρων για την εγκατάσταση ή επέκταση αγροτικών, βιομηχανικών και άλλων δραστηριοτήτων είχε αρνητικές επιπτώσεις σε περιβαλλοντικά ευαίσθητες περιοχές όπως βιότοπους, ακτές, ποταμούς κ.λπ.. Οι συγκρούσεις αυτές για τη χρήση του χώρου έφεραν στο προσκήνιο την ανάγκη αναζήτησης προτεραιοτήτων ως προς τη χρήση του και το ρόλο του φυσικού περιβάλλοντος στη ζωή και δραστηριότητα του ανθρώπου.

Μια επεκτεινόμενη συνειδητοποίηση της αλληλεξάρτησης ανθρώπινων δραστηριοτήτων και φυσικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα σε τομείς και κλάδους που εξαρτώνται από την ποιότητα των φυσικών πόρων όπως, π.χ., το έδαφος και το νερό για τη γεωργία, αλλά και γενικότερα για τη δραστηριότητα και ποιότητα ζωής του ανθρώπου όπως, π.χ., η καθαρή ατμόσφαιρα και το πόσιμο νερό, οι καθαρές παραλίες και η αισθητική του τοπίου για τον τουρισμό κ.λπ.

Η ανάδειξη των προβλημάτων του περιβάλλοντος σε θέματα πρώτης προτεραιότητας οδήγησε στην ενεργοποίηση της σύγχρονης κοινωνίας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών και την υιοθέτηση πολιτικών προστασίας του περιβάλλοντος.

Οι πρώτες προσπάθειες για περιβαλλοντική πολιτική ξεκίνησαν με μια αποσπασματική (θεματική) προσέγγιση στα περιβαλλοντικά προβλήματα (π.χ. ατμόσφαιρα, ρύπανση της θάλασσας κ.ά.), που ήταν απόρροια της περιορισμένης επιστημονικής γνώσης για τα περιβαλλοντικά φαινόμενα αλλά και της πολυδιάσπασης αρμοδιοτήτων της διοίκησης που έχει σχέση με το περιβάλλον.

Στη χώρα μας, η επιθυμητή ισορροπία δεν επιτεύχθηκε μέχρι σήμερα, ίσως και να μην επιδιώχθηκε. Είναι χαρακτηριστική η υπερσυγκέντρωση τουριστών και η σημαντική περιβαλλοντική επιβάρυνση ορισμένων περιοχών, οι οποίες αναπτύχθηκαν επιλεκτικά και μονομερώς, σε αντίθεση με άλλες περιοχές εξίσου αξιόλογες που παρέμειναν αναξιοποίητες και περιβαλλοντικά «άθικτες». Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η Ρόδος το 1999 δέχτηκε 8πλάσια τουριστική ένταση σε σχέση με την αντίστοιχη μέση ένταση της χώρας. Η εικόνα, με κάποιες αποκλίσεις, είναι παρόμοια και στις λοιπές παραθαλάσσιες περιοχές, αν λάβουμε υπόψη ότι το 90% του τουρισμού στη χώρα μας έχει σαν κύριους προορισμούς τα νησιά και τον παράκτιο χώρο. Η υπερσυγκέντρωση τουριστών σε ορισμένες περιοχές και η κάλυψη των αυξανόμενων αναγκών της ζήτησης συνοδεύτηκε με αύξηση των επεμβάσεων στο φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα την εμφάνιση σοβαρών περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων και απωλειών.

Η κλιματική αλλαγή αποτελεί τεράστια πρόκληση για τον τομέα του τουρισμού, τόσο στο ζήτημα της προσαρμογής των περιοχών τουριστικού προορισμού, όσο και σε ό,τι αφορά στη μείωση των εκπομπών από τον ίδιο τον τουρισμό. Αυτό αναφέρει σχετική έκθεση του Παγκοσμίου Οργανισμού Τουρισμού, του Προγράμματος Περιβάλλοντος του ΟΗΕ και του Παγκοσμίου Οργανισμού Μετεωρολογίας. Χωρίς μέτρα οι εκπομπές του τομέα αναμένεται να αυξηθούν κατά 150% μέχρι το 2030 και πως οι αλλαγές του κλίματος θα αλλάξουν δραστικά τους τουριστικούς προορισμούς, επηρεάζοντας μάλιστα περιοχές, στις οποίες ο τουρισμός είναι καθοριστικός για την οικονομία, όπως τα νησιωτικά κράτη, η Μεσόγειος, η Καραϊβική.

5.2 Βιώσιμος Τουρισμός

Η προσαρμογή της τουριστικής αγοράς και βιομηχανίας στις επιταγές της αειφορικής διαχείρισης του περιβάλλοντος για αειφόρο (βιώσιμη) ανάπτυξη και αποσύνδεση είναι μια προσαρμογή που προκαλεί μια δυναμική πράσινης επιχειρηματικότητας και σε άλλους τομείς πλην του τουριστικού. Αλλά και το

αντίστροφο συμβαίνει. Δηλαδή η πράσινη επιχειρηματικότητα σε ένα τομέα μιας περιοχής π.χ. στο εμπόριο, τη γεωργία, τη διαχείριση απορριμμάτων κ.ά. θα επηρεάσει και τον τουρισμό της προς την ίδια κατεύθυνση. Η προσαρμογή αυτή επιτυγχάνεται με ορισμένους τρόπους κατοχύρωσης της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών, όπως ενδεικτικά:

- 1) με τις **οικολογικές πιστοποιήσεις** (ISO 14000, EMAS)
- 2) με τα **οικολογικά σήματα** (ecolabels) και
- 3) με άλλες διαδικασίες όπως π.χ. αυτές που συνδέονται με **τοπικά σύμφωνα ποιότητας**.

Είναι επίσης μια διαδικασία που απελευθερώνει ευρύτερα τη δυναμική της αγοράς και της οικονομίας σε έναν νέο τομέα (δηλ. στον τομέα της συμβατότητας της οικονομίας με το περιβάλλον) με ενίσχυση έτσι αφ' ενός μεν της ίδιας της οικονομίας και αφ' ετέρου της προστασίας του περιβάλλοντος. Ειδικότερα παρέχει ευκαιρίες προσαρμογής στον πρωτογενή, τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα στην κατεύθυνση της αειφορίας και της αποσύνδεσης.¹⁷

5.3 Αειφόρος Ανάπτυξη και Τουρισμός

Με τον όρο «βιώσιμη» τουριστική ανάπτυξη περιγράφεται ο τύπος της τουριστικής ανάπτυξης που δραστηριοποιείται ισόρροπα στην τοπική, κοινωνική, οικονομική, πολιτισμική και περιβαλλοντική δομή της κάθε τουριστικής περιοχής, διαμορφώνοντας παράλληλα όρους (υπηρεσίες, υποδομές, τεχνογνωσία) για τη συνεχή ανατροφοδότησή της.

Η σύγχρονη άποψη υπογραμμίζει την ανάγκη ενιαίας πολιτικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος στο Πνεύμα μιας πολιτικής «βιώσιμης» (ή διαρκούς ή αειφόρου) ανάπτυξης, όπως μεταφράζεται ο όρος sustainable development που συνοπτικά αποδίδει την οικολογικά βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» περιγράφει «τη διαδικασία μετασχηματισμού όπου η

---

¹⁷ ΥΠΕΧΩΔΕ

εκμετάλλευση των πόρων, η κατεύθυνση των επενδύσεων, ο προσανατολισμός της τεχνολογικής ανάπτυξης και οι προσαρμογές στο θεσμικό πλαίσιο εναρμονίζοντα με τις μελλοντικές και τις σημερινές ανάγκες. (Πλαίσιο 1) Στο πλαίσιο αυτό μια μακροχρόνια Προοπτική για την ανάπτυξη και το περιβάλλον αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Η στρατηγική για τη βιώσιμη ανάπτυξη εστιάζεται στον ισόρροπο συνδυασμό τριών επί μέρους κυρίαρχων επιδιώξεων: της αποτελεσματικότητας της οικονομίας της κοινωνικής ισότητας και δικαιοσύνης και της προστασίας του περιβάλλοντος.¹⁸

Επιπλέον, η σύγχρονη αντίληψη βασίζεται σε συντονισμένες δράσεις σε τοπικό, εθνικό και διεθνές/ παγκόσμιο επίπεδο, με την κινητοποίηση όλων των φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα αλλά και όλων των πολιτών. Ο ρόλος όλων των εταίρων, και ιδιαίτερα των μη κυβερνητικών φορέων, είναι ιδιαίτερα σημαντικός, όπως αναγνωρίζεται και με τη βασική αρχή της «Κοινής ευθύνης» και η ενεργοποίησή τους θεωρείται πλέον «εκ των ων ουκ άνευ», τόσο στην κατάρτιση όσο και στην εφαρμογή μιας στρατηγικής για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ο ρόλος των παγκόσμιων και διεθνών Οργανισμών υπήρξε ιδιαίτερα ενεργός στην ευαισθητοποίηση και διεθνή συνεργασία για την αντιμετώπιση παγκόσμιων προβλημάτων υποβάθμισης όπως η θαλάσσια ρύπανση, η επίδραση κλιματικών αλλαγών στο περιβάλλον, η μείωση του στρώματος του όζοντος, η προστασία σπανίων ειδών κ.λπ. καθώς και στη διασύνδεση των

---

¹⁸ Πλαίσιο I

Αειφορία ή βιώσιμη ανάπτυξη είναι:

1. Η ανάπτυξη που επιδιώκει παράλληλα την επίτευξη και μεγιστοποίηση των βιολογικών στόχων (γενετική ποικιλότητα, βιολογική παραγωγικότητα), των οικονομικών στόχων (εκπλήρωση βασικών αναγκών, ισότητα, αύξηση ωφέλιμων αγαθών και υπηρεσιών) και των κοινωνικών στόχων (πολιτιστική διαφοροποίηση, κοινωνική δικαιοσύνη, συμμετοχή).
2. Η σχέση μεταξύ δυναμικών, ανθρώπινων, οικονομικών συστημάτων και ακόμη πιο δυναμικών αλλά συνήθως με μικρότερους ρυθμούς μεταβαλλόμενων οικολογικών συστημάτων κατά την οποία α) η ανθρώπινη ζωή μπορεί να συνεχιστεί επ' άπειρον, β) τα άτομα μπορούν να ευδοκμούν, γ) οι άνθρωποι πολιτισμοί να αναπτύσσονται κατά τέτοιο τρόπο που οι επιπτώσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες παραμένουν εντός ορίων, έτσι ώστε να μην καταστρέφουν την ποικιλία, την πολυπλοκότητα και τη λειτουργία των οικολογικών συστημάτων που στηρίζουν τη ζωή.
3. Η οικονομική εκείνη κατάσταση όπου οι απαιτήσεις από το περιβάλλον που τίθενται από τους ανθρώπους και το εμπόριο μπορεί να ικανοποιηθούν χωρίς να μειώνεται η ικανότητα του περιβάλλοντος να παρέχει την ίδια ικανοποίηση και στις μελλοντικές γενεές. Θα μπορούσε απλούστερα να διατυπωθεί ως «...άφησε τον Κόσμο καλύτερο από ό,τι τον βρήκες, μην πάρεις περισσότερο από όσο χρειάζεσαι, μη βλάπτεις τη ζωή ή το περιβάλλον και κάνε διορθώσεις αν τελικά το πράξεις».

Πηγή: Bucholz R. 1998, *Principles of Environmental Management, The Greening of Buiseness* Prentice Hall Inc.

προβλημάτων υποβάθμισης του περιβάλλοντος με τις πολιτικές οικονομικής και Κοινωνικής ανάπτυξης.¹⁹

Η βιώσιμη ανάπτυξη του Τουρισμού προϋποθέτει διάφορους τομείς

α) Σχεδιασμός (Πολεοδομία -Χωροταξία):

Ο σχεδιασμός των τουριστικών περιοχών πρέπει να γίνεται με βάση την Φέρουσα Ικανότητα του συστήματος, θα πρέπει να γίνεται οριοθέτηση περιοχών με τουριστική ανάπτυξη, να χρησιμοποιούνται τεχνικές για τη διαχείριση της ροής των επισκεπτών, να γίνει ουσιαστική εφαρμογή Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για κάθε έργο τουριστικής ανάπτυξης, να παρέχεται βοήθεια στις υποβαθμισμένες περιοχές προκειμένου να επανενταχθούν στην τουριστική αγορά, να γίνεται συστηματική και λεπτομερειακή καταγραφή περιοχών και να προτείνονται συνδυασμοί που θα αξιοποιούν την ποικιλία των μνημείων και της γεωγραφικής και της γεωγραφίας, θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, να υπάρξει ενθάρρυνση ήπιων παρεμβάσεων και γενικότερα ενθάρρυνση ήπιων μορφών τουρισμού (π.χ. αγροτουρισμός) που σέβονται τις ιδιαιτερότητες του τόπου υποδοχής κ.α.

β) Θεσμική οργάνωση:

Θα πρέπει να υιοθετηθούν μέτρα για την προστασία παραδοσιακών οικισμών, περιοχών με ιδιαίτερα οικολογικό ενδιαφέρον που αποτελούν ταυτόχρονα και τουριστικούς προορισμούς. Ταυτόχρονα θα πρέπει να ενισχυθεί η διαδικασία παρακολούθησης και εφαρμογής των διαφόρων κανονισμών που προβλέπονται γι' αυτές τις περιοχές.

γ) Οικονομική ανάπτυξη:

Θα πρέπει να υιοθετηθούν κίνητρα για την ενθάρρυνση ορισμένων τύπου τουρισμού που σέβεται τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

δ) Έρευνα:

Παράλληλα με τις παραπάνω δράσεις απαιτείται να συνεχισθεί η μελέτη των επιπτώσεων από το φαινόμενο του τουρισμού αλλά και των δυνατοτήτων

---

¹⁹ Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π. 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, σελ. 138- 139 εκ. Κριτική

αποκατάστασης για περιοχές που αντιμετωπίζουν ήδη προβλήματα υποβάθμισης.

20

Η σύγχρονη αντίληψη για το περιβάλλον εστιάζει το ενδιαφέρον γενικά στην κατάσταση των φυσικών πόρων και οικοσυστημάτων και στην επίδραση των ανθρωπινων αξιών, θεσμών, τεχνολογίας και κοινωνικής οργάνωσης στη χρήση και διαφύλαξη των πόρων αυτών. Η ευρεία έννοια του περιβάλλοντος οδήγησε και σε μια ευρύτερη αντίληψη για την πολιτική περιβάλλοντος, από την προστασία του προς μια πιο «δυναμική» και ευέλικτη προσέγγιση, τη διαχείρισή του, όπου υπάρχει μια διαβάθμιση της παρέμβασης της κοινωνίας στη σχέση ανθρώπου και περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης και της προστασίας.

5.4 Επιπτώσεις του Τουρισμού στον τόπο προορισμού

Οι επιπτώσεις του τουρισμού μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις γενικές κατηγορίες ως προς το:

- . Φυσικό περιβάλλον (φυσικά οικοσυστήματα και τους φυσικούς πόρους: έδαφος, χλωρίδα, πανίδα, τοπίο, αέρας, θάλασσα, νερά). Δομημένο περιβάλλον, ειδικότερα στην αρχιτεκτονική κληρονομιά αλλά και στη δομή, λειτουργία και δυναμική των ανθρωπινων οικισμών.
- . Κοινωνικό περιβάλλον (θεσμούς, ήθη και έθιμα).
- . Οικονομικό περιβάλλον (τοπική, περιφερειακή και εθνική κλίμακα).

Οι πολλαπλές επιπτώσεις του τουρισμού προέρχονται από την πολυπλοκότητα της δομής του ως δραστηριότητα, καθώς έχει ισχυρές διασυνδέσεις με διάφορες άλλες οικονομικές δραστηριότητες όπως το εμπόριο, οι μεταφορές και η δόμηση κ.λπ. Οι παράγοντες που επηρεάζουν τον τουρισμό δεν είναι μόνο οικονομικοί, αλλά σε ένα μεγάλο βαθμό κοινωνικοί και πολιτισμικοί.

Η ανάπτυξη οποιασδήποτε ανθρωπινής δραστηριότητας έχει επιπτώσεις στο περιβάλλον. Το κύριο ερώτημα είναι κατά πόσο οι επιπτώσεις αυτές είναι σημαντικές, δηλαδή επιφέρουν δραστικές αλλαγές στη δομή και δυναμική των

---

²⁰ Council of Europe 1996

φυσικών και ανθρώπινων οικοσυστημάτων. Γι' αυτό το λόγο και η αξιολόγηση των επιπτώσεων έχει προσελκύσει Ιδιαίτερο ενδιαφέρον²¹.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτούν οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στους πόρους (π.χ. νερό, παραλίες, μνημεία, κτίρια, οικισμοί, έργα τέχνης κ.λπ.) κατά τη διαδικασία παραγωγής (π.χ. δημιουργία τεχνητών παραλιών) ή κατανάλωσής (απόλαυσής) τους. Από μια γενική σκοπιά, οι αρνητικές επιπτώσεις του τουρισμού στη φυσική και πολιτισμική κληρονομιά μπορεί να ανάγονται σε φυσική φθορά ή και απώλεια των πόρων λόγω της χρήσης των (π.χ. καταστροφές στα μνημεία) είτε μείωση της ικανοποίησης που προσφέρει η «κατανάλωσή» τους λόγω υποβάθμισης του συμβολισμού ή των χαρακτηριστικών τους ή αδυναμίας ουσιαστικής απόλαυσής τους (Π.χ. λόγω παρουσίας μεγάλου αριθμού επισκεπτών). Οι επιπτώσεις αυτές αναφέρονται τόσο στους επισκέπτες-τουρίστες όσο και στον τοπικό πληθυσμό. Η σχέση δε επισκεπτών και τοπικών χρηστών έχει αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης σε πολλούς τουριστικούς προ ορισμούς (Πλαίσιο 2)²².

Σημαντικές είναι και οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στο τόπο προορισμού. Οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού συνδέονται κύρια με το μεγάλο αριθμό τουριστών, το είδος καταλυμάτων που χρησιμοποιείται (μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες), τον τρόπο μετακίνησης, που δεν ευνοεί την πραγματική επαφή του τουρίστα με την τοπική κοινωνία, προκαλεί δε λόγω της κλίμακας της χρησιμοποιούμενης υποδομής σημαντικές αλλοιώσεις στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον (π.χ. στην πόλη της Ρόδου, στη Βόρεια Κρήτη κ.ά.).

5.5 Επιπτώσεις του Τουρισμού στους φυσικούς πόρους

---

²¹ Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π. 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, σελ. 142 εκ.

Κριτική

²² Πλαίσιο 2

Επιπτώσεις του Τουρισμού στην τοπική κοινωνία

Η μελέτη των επιπτώσεων του Τουρισμού στην τοπική κοινωνία και η σχέση τουρίστα και τοπικής κοινωνίας παρέχει ένα σημαντικό εύρος από διαπιστώσεις, χωρίς όμως να διευκρινίζεται κατά πόσο οι διάφορες αλλαγές και φαινόμενα που παρατηρούνται. οφείλονται αποκλειστικά στον τουρισμό. Αύξηση της χρήσης ναρκωτικών ουσιών, αλκοολισμός, εγκληματικότητα, πορνεία, μμητισμός, απώλεια γλωσσικών στοιχείων, έκπτωση ηθών, εκμετάλλευση, εγκατάλειψη παραδοσιακού τρόπου ζωής είναι μερικές από τις επιπτώσεις που παρατηρούνται στις τοπικές κοινωνίες μετά την είσοδο του τουρισμού.

Κοκκώσης Χ. και Μέ Α.. Ι 997, «Τουρισμός και Περιβάλλον: Η αναζήτηση ισορροπίας», στο Βιώσιμη ανάπτυξη με την περιβαλλοντική αγωγή, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αιτωλοακαρνανίας, Μεσολόγγι.

Οι τουριστικές δραστηριότητες έχουν άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στο νερό, στο έδαφος, στον αέρα.

Νερό

Η χρήση νερού κατά μέσο όρο είναι 450 λίτρα ανά τουρίστα στα ξενοδοχεία πολυτελείας και περί τα 280 στα περισσότερα από τ' άλλα. Η ζήτηση για νερό περιλαμβάνει τόσο τις ποσότητες για καθαριότητα και για πόση όσο και για τη συντήρηση κήπων και άλλες εξυπηρετήσεις (π.χ. κολυμβητικές δεξαμενές, πισίνες). Οι σύγχρονες ανάγκες αλλά συχνά και οι επικρατούσες αντιλήψεις (μόδα) για τουριστικές εξυπηρετήσεις απαιτούν σημαντικές ποσότητες νερού.

Οι υψηλές απαιτήσεις σε ποσότητες νερού, κατά τους μήνες αιχμής, αποτελούν σημαντικό πρόβλημα, ιδιαίτερα για πολλά νησιά και τις παράκτιες περιοχές. Αυτό απορρέει όχι τόσο από την αύξηση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης, αλλά από την εποχιακή αύξηση της ζήτησης λόγω αύξησης των καταναλωτών, καθώς η παράκτια ζώνη φιλοξενεί το μεγαλύτερο μέρος των τουριστών.

Γη/έδαφος

Η παρεμπόδιση του φυσικού υδρογραφικού δικτύου που μεταφέρει ιζήματα από τα ανώτερα μέρη της λεκάνης απορροής έχει συχνά ως αποτέλεσμα τη μείωση των χερσαίων στερεοπαροχών στο θαλάσσιο αποδέκτη. Ανάλογα με το παράκτιο καθεστώς ρευμάτων επέρχεται διάβρωση της ακτής (αρχικά με την απομάκρυνση της λεπτόκοκκης άμμου και στη συνέχεια με την αποκάλυψη και διάβρωση του σκληρού υποβάθρου).

Σε πολλές περιπτώσεις εφαρμόζονται διορθωτικά τεχνικά έργα, τα οποία μπορεί να επιλύουν το πρόβλημα, αλλά έχει αποδειχτεί επανειλημμένα ότι δημιουργούν προβλήματα στη γειτονική περιοχή (Π.χ. Φλόριδα, ΗΠΑ και Ισπανία). Ο σημαντικός κίνδυνος από τέτοιου είδους παρεμβάσεις είναι η διαφοροποίηση ή ακόμα και ανατροπή κρίσιμων φυσικών κύκλων. Η διάβρωση αποτελεί την κυριότερη περιβαλλοντική επίπτωση αυτών των έργων. Συχνά παρατηρούνται φαινόμενα ολικής γεωμορφολογικής μεταβολής και διάβρωσης της ακτής ως αποτέλεσμα της έλλειψης του ορθολογικού σχεδιασμού εγκαταστάσεων και υποδομών.

Η ανεξέλεγκτη απόρριψη των σκουπιδιών είναι ένα σύνηθες φαινόμενο σε πολυπληθείς τουριστικές περιοχές, γεγονός που πέρα από την οπτική ρύπανση αποτελεί και εστία μόλυνσης. Σε πολλές τουριστικές περιοχές, η διαχείριση των στερεών αποβλήτων είναι υποτυπώδης, με αποτέλεσμα να μη λαμβάνεται κανένα μέτρο για την πιθανότητα παραγωγής εκχυλισμάτων και στραγγισμάτων στους χώρους διάθεσης που παρουσιάζουν το έδαφος και ο υπόγειος υδάτινος ορίζοντας. Τέλος, η επιχωμάτωση δεν είναι επαρκής, ενώ πολύ συχνά η μέθοδος διάθεσης είναι η ανεξέλεγκτη ρίψη και καύση.

Αέρας

Ο τουρισμός όπως και κάθε δραστηριότητα επιβαρύνει την κατάσταση της ατμόσφαιρας. Η εκτεταμένη χρήση οχημάτων εσωτερικής καύσης για τη μετακίνηση των τουριστών αλλά και η αύξηση της καύσης ορυκτών καυσίμων για την παραγωγή ενέργειας ικανής να αντιμετωπίσει την αυξημένη ζήτηση, συμβάλλουν στην αύξηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, αλλά και στο μικροκλίμα της περιοχής, ενώ επηρεάζει και το κλίμα γενικότερα (π.χ. συμβάλλοντας στο φαινόμενο του θερμοκηπίου).²³

Ενέργεια

Αν και η ενέργεια δεν αποτελεί φυσικό πόρο, περιλαμβάνεται σε αυτήν την κατηγορία για το λόγο ότι η παραγωγή ενέργειας τις περισσότερες φορές απαιτεί την κατανάλωση κάποιου μη ανανεώσιμου φυσικού πόρου όπως οι υδρογονάνθρακες.

Η τουριστική ανάπτυξη μιας περιοχής έχει ως άμεσο επακόλουθο την αύξηση κατανάλωσης ενέργειας, η οποία με τη σειρά της απαιτεί την αύξηση παραγωγής ενέργειας. Η παραγωγή ενέργειας γίνεται στον τόπο κατανάλωσης ή εκτός, με τις γνωστές αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Δεν είναι μόνον η αύξηση του Τουρισμού αλλά και οι αλλαγές στις κατά κεφαλήν απαιτήσεις για ενέργεια, ως συνέπεια των νέων καταναλωτικών προτύπων.

Η ανθρώπινη δραστηριότητα στον τομέα του τουρισμού επηρεάζει ασφαλώς και τα οικοσυστήματα της περιοχής τουριστικής εκμετάλλευσης. Πιο συγκεκριμένα, η κατασκευή τουριστικών μονάδων και σχετικών

---

²³ Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π. 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, σελ. 151 εκ. Κριτική

εγκαταστάσεων και προσβάσεων, εκτός τού ότι καταλαμβάνει χώρο συνήθως σε εξωαστικές περιοχές όπου αναπτύσσονται τα φυσικά οικοσυστήματα, έχει επιπτώσεις και στη λειτουργία παρεμβαίνοντας στον υδρολογικό κύκλο, το μικροκλίμα, τη διακίνηση και επικοινωνία των ειδών, περιορίζοντας το ζωτικό τους χώρο τόσο με φυσική διακοπή (λόγω δόμησης), όσο και με λειτουργικές διαταραχές λόγω θορύβου, παρουσία ανθρώπων, διακίνησης οχημάτων κ.λπ.

Συχνά τα έργα υποδομής καταλαμβάνουν μεγάλες επιφάνειες γης, συνήθως παραγωγικής, καταστρέφουν τα παράκτια οικοσυστήματα και συμβάλλουν στην οικιστική επέκταση.²⁴

5.6 Θετικές επιπτώσεις του Τουρισμού

Όμως ο τουρισμός μπορεί να έχει και θετικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, όπως:

Συμβολή στην προστασία και αναβάθμιση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων μιας περιοχής λόγω της τουριστικής ανάπτυξης είτε άμεσα λόγω των έργων και πολιτικής ανάδειξης των πόρων της περιοχής είτε έμμεσα, όπως, για παράδειγμα, οι ιδιωτικές πρωτοβουλίες αναστήλωσης ή αναβάθμισης παραδοσιακών κατοικιών ή η δημιουργία πιέσεων προστασίας των περιβαλλοντικών πόρων λόγω μεγαλύτερης ευαισθησίας στα θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Βελτίωση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος γενικότερα λόγω έργων υποδομής που δεν θα κατασκευάζονταν ή θα αργούσαν να κατασκευαστούν ελλείψει τουρισμού²⁵.

5.7 Κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου (EMAS)

Νομικό Πλαίσιο και περιεχόμενο

Το Κοινοτικό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS) έχει τη νομική του βάση στον κανονισμό 1836/93/ΕΟΚ, ο οποίος άρχισε να εφαρμόζεται το 1995, και αφορά στην εκούσια συμμετοχή επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα στο σύστημα αυτό. Στόχος του Κανονισμού είναι η

---

²⁴ Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π. 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Κριτική

²⁵ Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π. 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, σελ. 143 εκ. Κριτική

αξιολόγηση και αναβάθμιση της περιβαλλοντικής επίδοσης των βιομηχανιών και η μείωση στο ελάχιστο των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη λειτουργία των βιομηχανικών μονάδων στους οποίους θα εφαρμοστεί. Η πρωτοβουλία και ευθύνη για την εφαρμογή του συστήματος EMAS ανήκει αποκλειστικά και μόνο στην εκάστοτε επιχείρηση, η οποία είναι υποχρεωμένη να θέτει ποιοτικούς και ποσοτικούς στόχους, για τη βελτίωση της περιβαλλοντικής της επίδοσης. Τα κύρια μέσα για τη συνεχή βελτίωση της περιβαλλοντικής επίδοσης, όπως αυτά καθορίζονται από τον κανονισμό, είναι μια δημόσια διατυπωμένη περιβαλλοντική πολιτική και ένα συνεχώς προσαρμοζόμενο σύστημα διαχείρισης. Τελικός στόχος είναι η σύνταξη της περιβαλλοντικής δήλωσης και η πιστοποίηση της επιχείρησης από κατάλληλο φορέα (ανεξάρτητο επιθεωρητή περιβάλλοντος). Σημαντικό στοιχείο του κανονισμού αποτελεί η προώθηση της ενημέρωσης του κοινού από τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν.

Το άρθρο 14 του Κανονισμού 1836/93 ΕΟΚ δίνει το δικαίωμα στα Κράτη μέλη να εφαρμόσουν το EMAS σε πιλοτική βάση, και σε δραστηριότητες εκτός από τις αμιγώς βιομηχανικές. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκαν πολλά πιλοτικά προγράμματα σε τομείς όπως ο δημόσιος τομέας και Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ο τουρισμός ή το εμπόριο. Η πρόταση για το νέο κανονισμό EMAS 2 προβλέπει την επέκταση της εφαρμογής σε όλες τις δραστηριότητες με σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Στο πλαίσιο αυτό, η υιοθέτηση του κανονισμού EMAS από τις ξενοδοχειακές επιχειρήσεις μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά περιβαλλοντικά και επιχειρηματικά οφέλη. Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

Μείωση της κατανάλωσης των φυσικών πόρων (νερού, ενέργειας) και επομένως του λειτουργικού κόστους της επιχείρησης.

Βελτίωση της δημόσιας εικόνας και της ανταγωνιστικής θέσης της επιχείρησης καθώς ολοένα και περισσότεροι επισκέπτες είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος.

Αναβάθμιση/ προστασία του τοπικού περιβάλλοντος μέσω της συνεργασίας με εργαζομένους της επιχείρησης, εξωτερικούς συνεργάτες και προμηθευτές, τοπικούς φορείς (ΟΤΑ, περιβαλλοντικές οργανώσεις) και τους κατοίκους της

περιοχής. Η διασφάλιση υψηλής ποιότητας φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος αποτελεί ένα από τα πλέον σημαντικά στοιχεία προσέλκυσης επισκεπτών.

5.8 **Ατζέντα 21**

Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το 1992 για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, που διοργανώθηκε στο Ρίο de Janeiro, της Βραζιλίας, ήταν η πρώτη σύνοδος των ηγετών του κόσμου που εξέτασε σε βάθος τα αλληλένδετα παγκόσμια προβλήματα της περιβαλλοντικής καταστροφής και της κοινωνικό-οικονομικής υπανάπτυξης. Οι συμμετέχοντες στη Συνόδο Κορυφής υιοθέτησαν τη Διακήρυξη του Ρίο και την Ατζέντα 21, ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης που στοχεύει μεταξύ άλλων, στην άμεση ενημέρωση σχετικά με την κρισιμότητα της κατάστασης και την ανάγκη για βιώσιμη ανάπτυξη στον κόσμο, τον 21^ο αιώνα.

Οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν για την εφαρμογή της Ατζέντα 21, δημιούργησαν τις προϋποθέσεις για τη σταδιακή ενσωμάτωση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών διαστάσεων της βιώσιμης ανάπτυξης στη χάραξη, το σχεδιασμό και την υλοποίηση κυβερνητικών πολιτικών σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Η συνέχεια που δόθηκε στην Ατζέντα 21 συνέβαλλε στην ευρεία αποδοχή και υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης, διατομεακής και συμμετοχικής προσέγγισης για τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Δέκα χρόνια αργότερα, το 2002, οι ηγέτες του κόσμου συγκεντρώθηκαν ξανά, στην Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη στο Γιοχάνεσμπουργκ, για να αξιολογήσουν την πρόοδο που είχε επιτευχθεί επί της Ατζέντα 21 και του προγράμματος για την περαιτέρω εφαρμογή της Ατζέντα 21, δηλαδή της ενδιάμεσης έκθεσης της Ατζέντα 21, που προετοιμάστηκε από την Επιτροπή Βιώσιμης Ανάπτυξης (CSD). Η Επιτροπή αποτελεί λειτουργικό όργανο του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC), το οποίο έχει αναλάβει τον κύριο όγκο των εργασιών για τη βιώσιμη ανάπτυξη εντός του συστήματος των ΗΕ. Επιπλέον, μια σειρά από συγκεκριμένους στόχους, σε πλήρη αντιστοιχία με τους ήδη υπάρχοντες για

την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, έχουν συμπεριληφθεί στη Διακήρυξη της Χιλιετίας, που υιοθετήθηκε το 2000 από τη Σύνοδο Κορυφής της Χιλιετίας. Στο Γιοχάνεσμπουργκ, η διεθνής κοινότητα αναγνώρισε τη σοβαρότητα της κατάστασης στο τομέα των κοινωνικό-οικονομικών και περιβαλλοντικών συνθηκών και την αδυναμία που είχαν πολλές χώρες, κυρίως αναπτυσσόμενες, να εφαρμόσουν την Ατζέντα 21. Εκεί υιοθετήθηκε το Johannesburg Plan of Implementation (JPOI), που είχε ως στόχο την επιτάχυνση της υλοποίησης των στόχων που τέθηκαν από την Ατζέντα και ωθούσε τα κράτη να πετύχουν αυτούς στόχους μέσα σε συγκεκριμένα χρονικά πλαίσια.

Ο βασικός σκοπός του JPOI's είναι να προωθήσει την ολοκλήρωση των τριών πυλώνων της βιώσιμης ανάπτυξης – της προστασίας του περιβάλλοντος, της οικονομικής ανάπτυξης και της κοινωνικής ευημερίας - και να συμβάλει περαιτέρω στη πραγματοποίηση των παρακάτω σημαντικών στόχων:

- προστασία και διαχείριση της του φυσικού πλούτου στο πλαίσιο της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης,
- μεταβολή των μη βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατανάλωσης και
- εξάλειψη φτώχειας

Επιπλέον το JPOI επιδιώκει να αντιμετωπίσει ορισμένα οριζόντια ζητήματα εξαιρετικής σημασίας για την βιώσιμη ανάπτυξη στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως είναι η σταθερή οικονομική και δημοσιονομική βάση, η σωστή διακυβέρνηση, η απόκτηση ικανοτήτων και η μεταφορά τεχνογνωσίας, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, δεδομένου ότι αυτά τα ζητήματα είναι απαραίτητα για την επιτυχία του φιλόδοξου σχεδίου JPOI's.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ενθαρρύνει την προώθηση των ζητημάτων σχετικά με την οικονομική, κοινωνική και οικολογική βιώσιμη ανάπτυξη και είναι πολύ δραστήρια στον τομέα της εφαρμογής σχετικών πολιτικών. Το 2001 υιοθέτησε τη Στρατηγική Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μια μακροπρόθεσμη πρόταση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, που περιείχε διάφορες συγκεκριμένες εισηγήσεις για τη βελτίωση της χάραξης πολιτικής, προκειμένου να γίνει συνεπέστερη, εστιάζοντας στα μακροπρόθεσμα οφέλη της βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς επίσης και στους συγκεκριμένους στόχους και στα μέτρα που έπρεπε να επιτευχθούν. Η στρατηγική της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη

χρησιμεύει ως κατευθυντήρια γραμμή για την επίτευξη των στόχων και των προτεραιοτήτων, που η ΕΕ έχει θέσει για την προώθηση όλων των πτυχών της βιώσιμης ανάπτυξης, σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Στη 11^η Σύνοδο, που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της ελληνικής προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η πρώτη προεδρία της ΕΕ μετά την παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής για τη βιώσιμη ανάπτυξη (WSSD, 2002), η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (CSD- 11) αποφάσισε ότι το πολυετές πρόγραμμα εργασίας πέραν του 2003 (2004-2017) θα οργανωνόταν βάσει επτά διετών κύκλων. Κάθε κύκλος εστιάζει σε επιλεγμένες θεματικές ομάδες ζητημάτων καθώς επίσης και σε σημαντικά θεμελιώδη ζητήματα που αναδείχθηκαν από το WSSD και που είναι κοινά για όλους τους θεματικούς κύκλους. Κάθε διετής θεματικός κύκλος αποτελείται από ένα Έτος Αξιολόγησης της προόδου για την εκπλήρωση των στόχων που έχουν συμφωνηθεί σε διεθνές επίπεδο, όπως ορίζονται από τους Στόχους Ανάπτυξης της Χιλιετίας και του WSSD, και ένα Έτος προώθησης Πολιτικής για την εφαρμογή.

Αυτό καταδεικνύει τη στενή σχέση των σημαντικών παγκόσμιων ζητημάτων, όπως είναι η φτώχεια, με συγκεκριμένες θεματικές όπως το νερό, η υγιεινή και οι ανθρωπίνι οικισμοί. Αυτό αποτέλεσε επίσης ισχυρή απόδειξη για την ανάγκη εντατικοποίησης των προσπαθειών, σε όλα τα επίπεδα, για τη βελτίωση της αποδοτικότητας, της αποτελεσματικότητας και της ολοκλήρωσης πολιτικών, κυρίως τοπικών, την παγίωση συνεργασιών, με έμφαση στα κοινά δημόσια-ιδιωτικά σχέδια, την ενίσχυση δημιουργίας υποδομών, την αύξηση της χρηματοδότησης και την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας, καθώς επίσης και τη βελτίωση μέσων και μηχανισμών αξιολόγησης της προόδου.

Τα τελευταία χρόνια η Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει σημαντική πρόοδο στον τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης, κάτι που απεικονίζεται στην Εθνική έκθεση προς τη CSD 12. Η ελληνική κυβέρνηση δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην απόκτηση της απαραίτητης τεχνογνωσίας και εμπειρίας, που είναι απαραίτητες για την ενσωμάτωση των πρακτικών βιώσιμης ανάπτυξης σε όλες τις πτυχές των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών πολιτικών.

Η 13 Σύνοδος της Επιτροπής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των ΗΕ (CSD- 13), πραγματοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη, από τις 11 Απριλίου έως τις 22 Απριλίου, 2005. Επρόκειτο για το Έτος Πολιτικής του 1ου θεματικού κύκλου της CSD, σχετικά με ζητήματα νερού, υγιεινής και ανθρώπινων οικισμών. Η Σύνοδος ολοκληρώθηκε με τη συμμετοχή Υπουργών Περιβάλλοντος, Οικονομικών, Ύδατος, Ανάπτυξης και Οικισμών από 106 κράτη-μέλη. Τα αποτελέσματα των συζητήσεων κατά τη διάρκεια της Συνόδου περιλαμβάνονται στην Απόφαση της CSD- 13, όπως αυτή υιοθετήθηκε από το υπουργικό τμήμα.²⁶

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

6.1 3^ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και Τουρισμός

Στα πλαίσια του 3^{ου} Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης, η ΕΕ προχωρά στη χρηματοδότηση και την προώθηση μορφών εναλλακτικού τουρισμού. Συγκεκριμένα, το πρόγραμμα ενίσχυσης προβλέπει την αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό ήδη υπάρχουσών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Με τον όρο εναλλακτικός τουρισμός ορίζεται το σύνολο των ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών, οι οποίες διακρίνονται από εξειδίκευση ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις των πελατών τους, απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο κοινό, στηρίζονται σε οικολογικά ανεκτές και ήπιες δραστηριότητες, ενώ αναδεικνύουν την πολιτιστική κληρονομιά και τα φυσικά κάλλη μιας περιοχής χωρίς να καταστρέφουν, προσφέροντας παράλληλα λύσεις σε προβλήματα τουριστικής εποχικότητας.

Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που δύνανται να χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του παρόντος προγράμματος, χωρίς να αποκλείεται όποια άλλη μορφή τουρισμού μπορεί να χαρακτηριστεί ως εναλλακτική υπό την έννοια που αναφέρθηκε παραπάνω:

- Συνεδριακός τουρισμός
- Ορειβατικός και περιπατητικός τουρισμός
- Τουρισμός υγείας
- Αθλητικός τουρισμός
- Χειμερινός τουρισμός

---

²⁶ www.greeceun.org

- Θαλάσσιος τουρισμός
- Τουρισμός σε λίμνες, ποτάμια, υδροβιότοπους κλπ.

Επισημαίνεται ότι οι μορφές εναλλακτικού τουρισμού που θα χρηματοδοτηθούν πρέπει να συμβάλουν, στη διαφοροποίηση και τον εμπλουτισμό του ελληνικού τουριστικού προϊόντος, στην ανάδειξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και του περιβαλλοντικού αποθέματος της Χώρας, καθώς και στην άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής ζήτησης.²⁷

Ως προς την ενίσχυση του αγροτουρισμού, που γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη την περίοδο αυτή το Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο στήριξης προτείνει:

Τη δημιουργία κέντρων οργάνωσης, πληροφόρησης και προώθησης του αγροτικού τουρισμού.

Τη δημιουργία προϋποθέσεων για εξασφάλιση επισκεψιμότητας εκτός περιόδου high season και επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου.

Τη δημιουργία «τουριστικών πακέτων» που επί παραδείγματι συνδέουν μικρότερα νησιά με ένα μεγαλύτερο τουριστικά ανεπτυγμένο νησί μέσω ειδικών ακτοπλοϊκών δρομολογίων (π.χ. ημεροπλοίων κλπ) ή island hopping - διευκόλυνση του επισκέπτη να μεταβεί από νησί σε νησί συγκεκριμένης επιλογής με προσδιορισμένα τα σημεία διαμονής του κλπ.

Την υποστήριξη συλλογικών σχημάτων επαγγελματιών που σχετίζονται με τον αγροτουρισμό για την δημιουργία - προβολή και προώθηση του αγροτικού τουριστικού προϊόντος δημιουργώντας π.χ. ελκυστικά και πρωτότυπα τουριστικά πακέτα.

Τη δημιουργία τουριστικών πακέτων που αφορούν π.χ. στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, αγροτουρισμού κλπ. καθώς και στη δημιουργία υπηρεσιών που έχουν σχέση με τη συνοδεία των επισκεπτών σε οικολογικές / πολιτιστικές / παραδοσιακές / γευστικές κλπ. διαδρομές (π.χ. περιπατητικός τουρισμός σε περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλους Natura 2000 κλπ., θρησκευτικός (προσκυνηματικός) με διοργάνωση διαδρομών θρησκευτικού περιεχομένου (ακόμη και μεταξύ των νησιών), εκπαιδευτικός τουρισμός, γευστικές διαδρομές / ξεναγήσεις που αφορούν τοπικά

²⁷ Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

προϊόντα π.χ. ξενάγηση σε αμπελώνα - κάβα - δοκιμές κρασιού - παραδοσιακό εστιατόριο κλπ.).²⁸

6.2 Πράσινη Βίβλος και Τουρισμός

Το ήμισυ περίπου του πληθυσμού της Ευρώπης ζει κατά μήκος των ακτών ή κοντά σε αυτές και η ελκυστικότητά τους διαρκώς αυξάνεται. Ως εκ τούτου, είναι σκόπιμο να καταρτισθούν στοχοθετημένες στατιστικές, προκειμένου να προσδιοριστούν οι υποδομές μεταφορών και οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας που είναι κατάλληλες για τις τάσεις αυτές.

Παράλληλα με την αύξηση του παράκτιου πληθυσμού, πολλαπλασιάζονται επίσης οι κίνδυνοι που πρέπει να αντιμετωπίσει ο πληθυσμός αυτός, οι οποίοι οφείλονται στην κλιματική αλλαγή. Οι δημόσιες αρχές οφείλουν επομένως να αξιολογήσουν τους κινδύνους αυτούς ώστε να μπορέσουν να σχεδιάσουν τους μηχανισμούς προστασίας του πληθυσμού, των οικονομικών δραστηριοτήτων και του περιβάλλοντος, και να είναι σε θέση να διαχειριστούν τις δαπάνες που αυτό συνεπάγεται. Η εξεύρεση νέων λύσεων στους εν λόγω κινδύνους παρέχει στη συνέχεια τη δυνατότητα εξαγωγής της σχετικής τεχνογνωσίας.

Η Πράσινη Βίβλος εξετάζει τον αντίκτυπο του βιώσιμου τουρισμού στις τοπικές οικονομίες. Μελετά επίσης την αλληλεπίδραση ξηράς/θάλασσας. Λαμβάνει υπόψη τον αλληλένδετο χαρακτήρα αυτών των δύο στοιχείων για να προτείνει την ενσωμάτωσή τους σε μια ενιαία διαχείριση της θάλασσας, της ξηράς και ενδιάμεσων ζωνών. Αυτή η ολοκληρωμένη διαχείριση αποδεικνύεται ιδιαίτερα χρήσιμη όσον αφορά τη θαλάσσια ρύπανση από χερσαίες πηγές ή την επέκταση των λιμένων ως πολυλειτουργικών πλατφόρμων.

6.3 Μια νέα ευρωπαϊκή πολιτική για τον τουρισμό

Η Ευρωπαϊκή Ένωση προτείνει μια νέα πολιτική για τον τουρισμό ώστε να υπάρξει καλύτερη ανταπόκριση στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας αυτός και να αξιοποιηθεί πλήρως το δυναμικό του. Η δημογραφική εξέλιξη, ο παγκόσμιος ανταγωνισμός, το ενδιαφέρον για την αειφορία και η ζήτηση για ορισμένες ειδικές μορφές τουρισμού αποτελούν σήμερα προκλήσεις τις οποίες πρέπει να αντιμετωπίσει η Ευρώπη.

²⁸ Ελλάδα, Συγχρηματοδοτούμενα Αναπτυξιακά Προγράμματα/ Γ' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

Στην προοπτική αυτή, ο συντονισμός, η εταιρική σχέση και ο διάλογος μεταξύ των φορέων του εν λόγω τομέα έχουν ουσιαστική σημασία, δεδομένου ότι ο τουρισμός χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη ποικιλομορφία των φορέων. Οι δημόσιες αρχές, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, πρέπει να συνεργάζονται με τον ιδιωτικό τομέα, τους τομειακούς κοινωνικούς εταίρους και τα ενδιαφερόμενα μέρη. Η Επιτροπή θα συνεχίσει τις προσπάθειές της για την αποτελεσματική και διαφανή πληροφόρηση της συμβουλευτικής επιτροπής για τον τουρισμό σχετικά με τις πρωτοβουλίες που συνδέονται με τον τουρισμό, οι οποίες περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα εργασιών της.²⁹

6.4 Μέτρα ενοποίησης

Μια πρώτη σειρά μέτρων αφορά τη βελτίωση των κανονιστικών ρυθμίσεων. Η Επιτροπή θέλει να εξασφαλίσει ότι οι αναλύσεις αντίκτυπου των νέων προτάσεων, που συνδέονται με τον τουρισμό, θα λαμβάνουν υπόψη την ανταγωνιστικότητα του τομέα. Προβλέπει επίσης την εξέταση των εκκρεμών νομοθετικών προτάσεων και την απλούστευση της υφιστάμενης ευρωπαϊκής νομοθεσίας. Τα κράτη μέλη καλούνται να προβούν σε παρόμοιες ενέργειες προκειμένου να αποφευχθεί η σύρρευση του διοικητικού φόρτου που μπορεί να βλάψει την ανταγωνιστικότητα του τομέα.

Εξάλλου, ένας μεγάλος αριθμός κοινοτικών ενεργειών, όχι μόνο στον τομέα της πολιτικής για τις επιχειρήσεις αλλά και για άλλες ευρωπαϊκές πολιτικές, έχει επίσης άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα του ευρωπαϊκού τουρισμού. Για το λόγο αυτό, η Επιτροπή πρέπει επιπλέον να υποστηρίξει την ανταγωνιστικότητα χρησιμοποιώντας τα μέσα άλλων πολιτικών.

Τα υφιστάμενα ευρωπαϊκά χρηματοδοτικά μέσα πρέπει να χρησιμοποιηθούν περισσότερο υπέρ του τουρισμού:

- Τα Διαρθρωτικά Ταμεία, το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ θα υποστηρίξουν, μεταξύ άλλων, την ανάπτυξη των τουριστικών επιχειρήσεων και υπηρεσιών, καθώς και την επαγγελματική

---

²⁹ www.europa.eu

κινητικότητα και τα προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης.

- Το Ταμείο Συνοχής θα υποστηρίξει τις περιβαλλοντικές και μεταφορικές υποδομές.

- Το μελλοντικό πρόγραμμα Leonardo Da Vinci προβλέπει ένα νέο πρόγραμμα κινητικότητας που προορίζεται για τους μαθητευόμενους, στο πλαίσιο του οποίου ο τουρισμός θεωρείται δυνητικός πιλοτικός τομέας.

- Το ΕΓΤΑΑ θα προσφέρει υποστήριξη για τη βελτίωση του αγροτικού τοπίου και της ποιότητας της αγροτικής παραγωγής, καθώς και για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, προκειμένου να αναπτυχθεί ο αγροτικός τουρισμός και να διαφοροποιηθεί η αγροτική οικονομία, ιδίως στα νέα κράτη μέλη και στις υποψήφιες χώρες.

- Το ΕΤΑ προτείνει τον οικοτουρισμό ως νέο τομέα που είναι ικανός να απορροφήσει τους αλιείς που πλήττονται από την αναδιάρθρωση του τομέα της αλιείας. Θα δοθούν ενισχύσεις για την αλιεία μικρής κλίμακας και την τουριστική υποδομή.

- Η πρόταση του προγράμματος-πλαισίου για την καινοτομία και την ανταγωνιστικότητα θα υποστηρίξει την ανταγωνιστικότητα των ΜΜΕ και στον τομέα του τουρισμού, μεταξύ άλλων.

- Η πρόταση του 7ου προγράμματος-πλαisiού για την έρευνα θα μπορούσε να ωφελήσει τον τουρισμό χάρη σε μελέτες σε τομείς όπως οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας, οι δορυφορικές εφαρμογές, η πολιτιστική κληρονομιά και η χρήση γης.

6.5 Προώθηση του αειφόρου τουρισμού

Με βάση την ανακοίνωση με τίτλο «Βασικές κατευθύνσεις για την αειφορία του ευρωπαϊκού τουρισμού» του 2003 και τις εργασίες της ομάδας εμπειρογνομόνων «Αειφορία του τουρισμού», η Επιτροπή προβλέπει ότι θα υποβάλει πρόταση στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ατζέντας 21 (EN) για τον τουρισμό το 2007.

Στις ειδικές δράσεις που εξετάζει η Επιτροπή για την προώθηση της αειφορίας του τουρισμού περιλαμβάνονται τα εξής:

- ανταλλαγή εθνικών και διεθνών ορθών πρακτικών υποστήριξης των ΜΜΕ, καθώς και στον τομέα του «τουρισμού για όλους»·
- μελέτη του οικονομικού αντίκτυπου της βελτίωσης της πρόσβασης στον τουρισμό·
- έκδοση εγχειριδίου με θέμα «Οι χώροι επαγγελματοποίησης στον τομέα του τουρισμού»·
- μελέτη των τάσεων όσον αφορά τους τομείς του παράκτιου τουρισμού ή του τουρισμού που συνδέεται με τη θάλασσα·
- αξιολόγηση της σημασίας του ηλεκτρονικού επιχειρείν (e-business) στον τομέα του τουρισμού·

- καταπολέμηση σε όλα τα επίπεδα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών από τους τουρίστες.

6.6 Βελτίωση της κατανόησης του τουρισμού

Η ύπαρξη διαθέσιμων στατιστικών σχετικά με τον τουρισμό που θα είναι πρόσφατες, λεπτομερείς, κατάλληλες και συγκρίσιμες έχει ουσιαστική σημασία για τη λήψη αποτελεσματικών αποφάσεων. Επομένως, η συλλογή στατιστικών πληροφοριών στον τομέα του τουρισμού πρέπει να βελτιωθεί σε ευρωπαϊκό και σε εθνικό επίπεδο (Eurostat και δορυφορικοί λογαριασμοί για τον τουρισμό).

6.7 Ανάδειξη της εικόνας του τουρισμού

Η Επιτροπή επιθυμεί να προωθήσει τους ευρωπαϊκούς τουριστικούς προορισμούς μέσω μιας δικτυακής πύλης (EN) που παρέχει διάφορες πρακτικές πληροφορίες στους τουρίστες που ταξιδεύουν στην Ευρώπη (μεταφορικά μέσα, αξιοθέατα, δραστηριότητες και το χρονοδιάγραμμά τους, πρόγνωση καιρού κ.λπ.) αλλά, επίσης, εφιστώντας την προσοχή στον αντίκτυπο, για τις ΜΜΕ, των πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων που διοργανώνονται από τις ευρωπαϊκές πόλεις και περιφέρειες.

Το ευρωπαϊκό φόρουμ για τον τουρισμό, που διοργανώνεται κάθε χρόνο από το 2002 και ύστερα από διαφορετικό κράτος μέλος κάθε φορά σε συνεργασία με την Επιτροπή, τονίζει επίσης την πολυπλοκότητα του τουριστικού φαινομένου που επηρεάζει έναν μεγάλο αριθμό συνιστωσών του οικονομικού και κοινωνικού ιστού. Η Επιτροπή ενθαρρύνει το διάλογο στο εν λόγω φόρουμ. Η πρακτική ορισμένων προεδριών του Συμβουλίου να διοργανώνουν υπουργικές συνόδους και συνέδρια βοηθά επίσης στην προβολή του ευρωπαϊκού τουρισμού.³⁰

Η αλλαγή του κλίματος στην Ευρώπη επιφέρει σημαντικές αλλαγές και στον τομέα του τουρισμού. Η Επιτροπή προτείνει για την καταπολέμηση της ρύπανσης της ατμόσφαιρας εξαιτίας των εκπομπών των αεροπλάνων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή τόνισε την αποφασιστικότητά της, στις 20/ 12/ 2006, στο ζήτημα της καταπολέμησης της αλλαγής του κλίματος, προτείνοντας

---

³⁰ www.europa.eu

νομοθετικά μέτρα για την ένταξη των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου που προέρχονται από την πολιτική αεροπορία στο Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΔΕ της ΕΕ). Οι εκπομπές της ΕΕ από τις διεθνείς αεροπορικές μεταφορές αυξάνονται ταχύτερα απ' ό,τι σε οποιονδήποτε άλλο τομέα. Η αύξηση αυτή απειλεί να υποσκάψει την πρόοδο της ΕΕ στον περιορισμό των συνολικών εκπομπών αερίων θερμοκηπίου. Η ένταξη της πολιτικής αεροπορίας στο ΣΕΔΕ της ΕΕ συνιστά έναν αποτελεσματικό σε σχέση με το κόστος του τρόπο αντιμετώπισης, εκ μέρους του κλάδου, των εκπομπών του και αποτελεί εφαρμογή μιας προσέγγισης στηριζόμενης από τον Διεθνή Οργανισμό Πολιτικής Αεροπορίας (ICAO). Η προτεινόμενη οδηγία θα καλύπτει τις εκπομπές που προέρχονται από τις πτήσεις στο εσωτερικό της ΕΕ από 2011 και από όλες τις πτήσεις από και προς τους αερολιμένες της ΕΕ από το 2012. Θα καλύπτονται τόσο οι κοινοτικοί, όσο και οι ξένοι αερομεταφορείς. Οι αεροπορικές εταιρίες θα μπορούν να πωλούν τα οικεία πλεονάσματα δικαιωμάτων, εφόσον μειώνουν τις εκπομπές τους και θα υποχρεούνται να αγοράσουν πρόσθετα δικαιώματα, εφόσον αυξηθούν οι εκπομπές τους. Οι τυχόν αυξήσεις των εισιτηρίων ως επακόλουθο του συστήματος αναμένεται να είναι περιορισμένες και μάλιστα χαμηλότερες απ' ό,τι οι αυξήσεις που οφείλονται στις αλλαγές της τιμής του πετρελαίου τα τελευταία χρόνια.

Ενώ οι εκπομπές από τις εσωτερικές πτήσεις καλύπτονται από τους στόχους του Πρωτοκόλλου του Κυότο, δεν συμβαίνει το ίδιο με τις διεθνείς αερομεταφορές. Πέραν τούτου, τα καύσιμα αεριοθούμενων των διεθνών πτήσεων παραδοσιακά δεν φορολογούνται. Σήμερα τροποποιούνται οι διμερείς αεροπορικές συμφωνίες μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και τρίτων χωρών, προκειμένου να καταστεί εφικτή η δυνατότητα αυτή.

Οι εκπομπές από την αεροπορία αντιπροσωπεύουν σήμερα το 3% περίπου των συνολικών εκπομπών αερίου θερμοκηπίου, πλην όμως αυξάνονται ταχύτερα – κατά 87% από το 1990 και μετά – στο βαθμό που τα αεροπορικά ταξίδια γίνονται φθηνότερα, χωρίς όμως να αντιμετωπίζεται το ζήτημα του περιβαλλοντικού τους κόστους. Π.χ., κάποιος που πετά από το Λονδίνο στη

Νέα Υόρκη με επιστροφή παράγει τις ίδιες περίπου εκπομπές με τον μέσο πολίτη της ΕΕ που θερμαίνει το σπίτι του επί ένα ολόκληρο έτος.

6.8 Δεσμεύσεις βάσει του Πρωτοκόλλου του Κιότο

Τα κράτη μέλη της ΕΕ-15 έχουν δεσμευθεί βάσει του Πρωτοκόλλου του Κιότο να μειώσουν τις συλλογικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά την περίοδο 2008-2012 σε ποσοστό 8% ετησίως κατά μέσον όρο έναντι των επιπέδων του επιλεγθέντος έτους αναφοράς (1990 στις περισσότερες περιπτώσεις).

Τα επίπεδα των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στην ΕΕ-15 το 2005 – τελευταίο έτος για το οποίο υπάρχουν πλήρη στοιχεία – ήταν κατά 2% χαμηλότερα από εκείνα του έτους αναφοράς. Από τις πιο πρόσφατες προβλέψεις από τα κράτη μέλη προκύπτει ότι τα μέτρα που έχουν ήδη ληφθεί, σε συνδυασμό με την αγορά πιστωτικών μορίων για έργα μείωσης των εκπομπών σε τρίτες χώρες και για δασοπονικές δραστηριότητες που απορροφούν διοξείδιο του άνθρακα από την ατμόσφαιρα, θα έχουν ως αποτέλεσμα την περικοπή των εκπομπών της ΕΕ-15 το 2010 κατά 7,4% σε σχέση με το έτος αναφοράς – δηλαδή, μικρή υστέρηση από τον στόχο μείωσης κατά 8%. Με τα πρόσθετα μέτρα και πολιτικές που συζητούνται τώρα σε κοινοτικό και εθνικό επίπεδο, εφόσον εφαρμοστούν σύντομα και σωστά, ο στόχος μπορεί να επιτευχθεί, ακόμη και να ξεπεραστεί, με τη μείωση να φθάνει το 11,4%.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο δέσμευσε επίσης την ΕΕ σε μείωση των εκπομπών της τουλάχιστον κατά 20% μέχρι το 2020, ανεξάρτητα από τα μέτρα των άλλων χωρών, ώστε η Ευρώπη να μετατραπεί σε μια ιδιαίτερα αποδοτική από ενεργειακή άποψη οικονομία με χαμηλές ανθρακούχες εκπομπές. Η δέσμη προτάσεων σχετικά με την προστασία του κλίματος και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας που υποβλήθηκε τον προηγούμενο μήνα, αποτελεί ένα από τα βασικά μέσα υλοποίησης των κλιματικών και ενεργειακών στόχων της ΕΕ για το 2020.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΒΔΟΜΟ

7.1 Προτάσεις για την βελτίωση της ποιότητας του Τουρισμού

Επίσης μέσα στα πλαίσια αυτής της ελαχιστοποίησης των αρνητικών επιδράσεων προτείνουμε και τα εξής:

(α) Ρυθμίσεις κυκλοφορίας και επισκεψιμότητας, οι οποίες προϋποθέτουν και μια σηματοδότηση του προστατευόμενου χώρου.

(β) Δημιουργία εναλλακτικών τουριστικών υποδομών όπως εικονική επίσκεψη την προστατευόμενη περιοχή, δυνατότητα ξενάγησης σε τοπικά οικομουσεία ή οικοθεματικά πάρκα, ώστε να υπάρξει μια οικονομική, εικονική και περιηγητική απορρόφηση του τουριστικού κοινού στο περιβάλλον της προστατευόμενης περιοχής για μείωση της όχλησης.

(γ) **Περιβαλλοντικά ερωτηματολόγια** πολύγλωσσα καθώς και **καλές περιβαλλοντικές συμβουλές** για τη συμπεριφορά των τουριστών μαζί με **ενημερωτικούς οδηγούς** για την τοπικότητα και την ταυτότητα του τόπου.

3) Στις οικοτουριστικές περιοχές (περιοχές κοντά στον πυρήνα) και στις περιοχές ποιοτικής έντασης του βιώσιμου και εναλλακτικού τουρισμού (περιοχές που είναι απομακρυσμένες από τον πυρήνα) πρέπει να μεθοδεύσουμε την ανάδειξη της **υπεραξίας του σπάνιου**, του σημαντικού και του ενδιαφέροντος, της ποιότητας και του διαφορετικού, για να αντισταθμίσουμε την μειωμένη ανταγωνιστικότητα αυτών των περιοχών. Έτσι σε μήκος χρόνου η στρατηγική της φήμης θα βασίζεται στην ποιότητα και όχι στο όνομα μιας περιοχής (δηλ. δεν θα είναι μόδα).

Εδώ πρέπει να διακρίνουμε τα δυο είδη φήμης: **τη φήμη ως όνομα** μιας περιοχής και τη **φήμη της ποιότητας** της περιοχής, που είναι τελείως διαφορετικές η μία από την άλλη. Η ποιότητα διακρίνεται με μια γενική προσέγγιση της ποιότητας, που συνδέεται βέβαια και με την τουριστική ποιότητα, ως αυτή καθαυτή περιβαλλοντική ποιότητα. Αναδεικνύοντας την υπεραξία ενός τουριστικού προορισμού, η έμφαση δίνεται στην ιδιοτυπία αυτού του προορισμού που απελευθερώνει τον επισκέπτη μέσα από μια γλαφυρότητα που ελκύει τον ταξιδιώτη. Μέρος αυτής της απελευθέρωσης και της έλξης είναι και η πολυλειτουργικότητα του τουριστικού χρόνου.

Για την ανάπτυξη της αναγνωρισιμότητας των περιοχών πρέπει να υπάρξει η **θεσμοθέτηση ενός σήματος της προστατευόμενης περιοχής** το οποίο να μπορεί να χρησιμοποιείται από όλες τις κλίμακες των τουριστικών

επιχειρήσεων σ' όλες τις μορφές τους και να συνδυάζεται με αναμνηστικά της περιοχής και που να δίνει πόρους στον Διαχειριστικό Φορέα της περιοχής, παράλληλα με το εισιτήριο της παροχής υπηρεσιών και της εισόδου στις προστατευόμενες περιοχές.

4) Σε κάθε περιοχή, που έχει ένα συγκεκριμένο πεδίο προστασίας του περιβάλλοντος, προτείνουμε τη δημιουργία ενός **Τοπικού Παρατηρητηρίου Βιώσιμου Τουρισμού και Οικοτουρισμού** που να λειτουργεί σε συνεργασία με τον διαχειριστικό φορέα της περιοχής.

5) Προτείνουμε επίσης την **κυκλοφορία τοπικών προϊόντων** οικοτουριστικής ανάδειξης και βιώσιμου τουρισμού με βάση ένα τοπικό σύμφωνο ποιότητας. Στο τοπικό σύμφωνο ποιότητας περιλαμβάνονται και **τα προϊόντα επικοινωνίας** και δικτύωσης των τοπικών τουριστικών προορισμών.

6) Χρειάζεται μια ισορροπία και μια αυθεντικότητα με ένα κώδικα και **ένα συμβόλαιο τοπικής και τουριστικής αξιοπρέπειας**, που θα αφήσει έξω τις τυχοδιωκτική, ληστρική και απαξιώτικη νοοτροπία και συμπεριφορά. Ο τουρίστας επίσης δεν πρέπει να είναι θεατής ούτε περιθώριο της τοπικής κοινωνίας και φύσης. Οι αυτόχθονες κάτοικοι δεν πρέπει να είναι κομπάρσοι παράστασης και η τοπική ποιότητα πρέπει να παράγεται πρώτα για την τοπική κοινωνία και οικονομία και μετά για τους τουρίστες. Ο τουρισμός δεν πρέπει να αποτελεί ένα υποκατάστατο ή ένα παυσίπονο για την απουσία βιώσιμης ανάπτυξης.³¹

Χρειάζονται επίσης:

α.- **Δίκτυα τουριστικής ανάδειξης** των προορισμών,

β.- 'Ενα **δικτυακό σύστημα πιστοποίησης** οικοτουριστικών περιοχών και οικοπροορισμών

γ.- 'Ενα **σύστημα αξιοποίησης και δικτύωσης καινοτομικών ιδεών** για τον βιώσιμο τουρισμό και τον οικοτουρισμό.

---

³¹ ΥΠΕΧΩΔΕ, www.buildings.gr

7. 2 Συμπεράσματα

Ο τουρισμός κατατάσσεται σήμερα μεταξύ των σημαντικών τομέων της Ευρωπαϊκής οικονομίας, επειδή διακρίνεται για τα ακόλουθα:

1. Τους ταχείς ρυθμούς αύξησης του κύκλου εργασιών του
2. Την ουσιαστική συμβολή στην οικονομική μεγέθυνση και την άμβλυση της περιφερειακής ανισοκατανομής του κοινοτικού εισοδήματος
3. Την ευεργετική επίδραση στην απασχόληση και τη συγκράτηση του πληθυσμού στην περιφέρεια και
4. Το σημαντικό ρόλο του στην εισροή συναλλάγματος

Χωρίς να παραγνωρίζεται η συμβολή των άλλων τομέων της Ευρωπαϊκής οικονομίας, επιβάλλεται να υπογραμμισθεί ότι οι κοινοτικοί χρηματοδοτικοί πόροι και οι Ευρωπαϊκές πολιτικές, με άμεση ή έμμεση επίπτωση στον τουρισμό, θα πρέπει να βρίσκονται σε πλήρη αρμονία, ώστε όλοι οι τομείς της Ευρωπαϊκής οικονομίας να αναπτύσσονται παράλληλα και συμπληρωματικά ο ένας προς τον άλλο.

ο τουρισμός συνίσταται από τρεις πυλώνες:

- την τουριστική βιομηχανία
- το περιβάλλον και
- τον καταναλωτή

Η προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή καλύπτονται από αντίστοιχες Ευρωπαϊκές πολιτικές. Η προστασία της τουριστικής βιομηχανίας δεν καλύπτεται από αντίστοιχη Ευρωπαϊκή πολιτική. Η λειτουργία της τουριστικής βιομηχανίας, παρατηρούμε ότι διέπεται από Ευρωπαϊκές πολιτικές και κοινοτικές νομοθετικές διατάξεις, που σχεδιάστηκαν και θεσπίστηκαν για να καλύψουν ανάγκες των αντίστοιχων τομέων και όχι της τουριστικής βιομηχανίας. Οι πολιτικές αυτές και οι κοινοτικές θεσμικές ρυθμίσεις δεν λαμβάνουν υπόψη τους την ευαισθησία και τις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τον Τουριστικό τομέα, καθώς επίσης δεν παρακολουθούν και δεν γνωρίζουν τις διεθνείς τάσεις της τουριστικής αγοράς.

Παράλληλα, το γεγονός ότι ο τουρισμός δεν αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και δεν υπάρχει νομική βάση στις

Συνθήκες, έχει ως αποτέλεσμα να υιοθετούνται και υλοποιούνται κατά καιρούς αποσπασματικές δράσεις υπέρ του τουρισμού. Οι δράσεις, όμως, αυτές δεν συμβάλλουν στην άμβλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαϊκές τουριστικές επιχειρήσεις κατά τη λειτουργία και απόδοσή τους στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Η άσκηση πολιτικής βιώσιμης ανάπτυξης για τον τουρισμό περιλαμβάνει όχι μόνο συμμετοχή όλων όσων ενδιαφέρονται ή έχουν ευθύνη για την άσκηση πολιτικής σε τοπικό επίπεδο, αλλά θα πρέπει να συμπληρώνεται και με γενικότερες δράσεις στο πνεύμα της αειφορίας σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, που έχουν στόχο την αλλαγή στις αντιλήψεις, συμπεριφορά των καταναλωτών και στις πρακτικές άσκησης αναπτυξιακής και περιβαλλοντικής πολιτικής.

Συμπερασματικά, έπειτα από την ανάλυση που προηγήθηκε, η βιώσιμη ανάπτυξη και η αρμονική συνύπαρξη του τουρισμού και του περιβάλλοντος είναι εφικτή, εάν ξεπεραστούν βασικά εμπόδια. Συγκεκριμένα, στην πράξη, η εφαρμογή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης σε σχέση με τον τουρισμό συναντά σημαντικά εμπόδια, όπως η οικονομική ισχύς του τουρισμού και τα οργανωμένα τομεακά συμφέροντα ή η πολυδιάσπαση στη δημόσια διοίκηση που εμποδίζει το συντονισμό για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση αλλά και μια γενικότερη αδράνεια του κοινωνικού συνόλου έναντι σε κάθε προσπάθεια προσαρμογής σε μια νέα θεώρηση. Παράλληλα όμως προσφέρει και σημαντικές ευκαιρίες για τον εκσυγχρονισμό του κράτους, την ενεργοποίηση του ιδιωτικού τομέα, τη συμμετοχή και απο(συ)κέντρωση αρμοδιοτήτων και γενικότερα την ανάπτυξη του θεσμικού πλαισίου.

Η ανάληψη ουσιαστικής δράσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη και τον τουρισμό δυσχεραίνεται από το σύνθετο χαρακτήρα του τουρισμού ως συμπλέγματος δραστηριοτήτων αλλά και του περιβάλλοντος. Απαιτείται συνεπώς ανάληψη δράσης τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο με τον σχεδιασμό μιας κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής για τον τουρισμό.³²

---

³² Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π. 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, σελ. 138- 139 εκ. Κριτική

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κοκκώσης Χ.- Τσάρτας Π. 2001, *Βιώσιμη Τουριστική Ανάπτυξη και Περιβάλλον*, Κριτική
- Leonard J. Lickorish – Carson L. Jenkins 2004, *Μια εισαγωγή στον Τουρισμό*, Κριτική
- Μούτσιος- Ευαγγελινός-Αναγνωστόπουλος, 1990, *Το οργανωτικό πλαίσιο του Τουρισμού- κοινοτική διάσταση και ελληνική νομοθεσία*, κείμενα έρευνας
- Κοκκώσης Χ. 1997, *Τουρισμός και Περιβάλλον: Η αναζήτηση ισορροπίας*
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, " *The role of the EC in regard of Tourism and Regional Developpement*" Γενική Διεύθυνση Έρευνας, Έγγραφο εργασίας, Λουξεμβούργο, Οκτώβριος 1993
- Bucholz R. 1998, *Principles of Environmental Management, The Greening of Buiseness* Prentice Hall Inc
- Ηγουμενάκης Γ. Νίκος, 2000, *Τουρισμός και Ανάπτυξη*, Interbooks
- Βαρβαρέσος Στέλιος, 1998, *Τουρισμός: έννοιες, μεγέθη, δομές*, Προπομπός
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1997, *Πράσινη Βίβλος της Επιτροπής, Ο ρόλος της Ένωσης στον τομέα του τουρισμού*, COM (95) 97, Βρυξέλλες
- World Tourism Organisation, 2004, *International and European Tourism 2003 and beyond*

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

- www.euroopa.eu
- www.greeceun.Org
- www.itep.gr
- ΥΠΕΧΩΔΕ www.buildings.gr
- www.pot.com
- www.antagonistikotita.gr

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ